

LUNDS
UNIVERSITET

Lunds universitet
Genusvetenskapliga institutionen
GMVM03, masteruppsats, 30hp
VT2020

Jämställdhetsdiskursens ambivalenser
*- En kritisk diskursanalys av "Utredningen om en modern
föräldraförsäkring"*

Författare: Clara Cederholm
Handledare: Terese Anving

Tack!

För dina ovärderliga kommentarer, din kunskap och ditt engagemang Terese. Tack för er eviga uppmuntran, era kloka tankar, skratten och tårarna Mika och Jonas. Tack för ert tålamod, stöd och kärlek familjen.

Och tack, alla ni andra som på det ena eller andra sättet varit en källa för inspiration, tillflykt och glädje under en minst sagt märklig vår.

Abstract

”The worlds most gender equal country”, a phrase often associated with Sweden. The national gender equality politics impact has been growing since the 1930s and today gender equality is considered a Swedish national value. This essay explores gender equality discourse within two public state inquiries regarding the parental insurance system. One is focusing on limiting the ability to use the system for ”parents coming to Sweden with kids”. The other one focuses on extending the system, for instance by enabling single parents and HBTQ parents. Theoretical concepts as *subordinated included, paid and unpaid work* and *intersectionality* are at the center of the analysis. With a critical discourse analysis following the structure of Carole Bacchis “WPR” method and the concept of *transivity* the essay analyses the role of gender equality in policy. Women, and especially racialized women, are at the center of the suggestions in the investigations. The key argument, both for limiting and extending the system for certain groups of women, is about the increase of labor market participation. What we see with these changes, is a shift from a general social insurance system to a system that`s oriented on power structures such as ”race”/ethnicity.

Nyckelord: jämställdhet, lönearbetarnorm, inkluderad underordning, föräldraförsäkring, kritisk diskursanalys, betalt och obetalt arbete, rasifiering

Antal ord: 21539

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Syfte och frågeställningar.....	3
2	Jämställhetsdiskursen: Framväxt, inramning och definition	4
2.1	En historia om svensk jämställdhetspolitik	4
2.2	Staten och feminismen	8
2.3	Jämställdhet, nyliberalism och politiska premisser	10
2.4	Jämställdhet och nation	12
3	Att konstruera jämställdhet	14
3.1	Hur görs jämställdhet?	14
3.2	Jämställdhet och arbete.....	17
3.3	Inkluderad underordning	19
4	En feministisk kritisk diskursanalys	22
4.1	Om kunskapsproduktion.....	22
4.2	Vad är diskurs?.....	24
4.2.1	Kritisk diskursanalys	24
4.3	Hur och vad framställs som ”problemet”?	26
4.4	Urvalsprocess och tillvägagångssätt.....	28
5	Jämställdhet som utvidgning och begränsning	30
5.1	Vad är ”problemet”?.....	30
5.1.1	Olika problem med ”olika” föräldrar	30
5.1.2	Olika barn leka bäst.....	35
5.2	”Frihet” och lönearbete.....	38
5.2.1	Lönearbetarnormen.....	38
5.2.2	Bristande formuleringar och tystnader	41
5.3	Att välja eller befinna sig	44
5.4	Ambivalenser i utredningarna	48
5.4.1	Position	50
6	Slutsatser och avslutande ord	53
7	Referenslista	57

1 Introduktion

En lång och generös föräldraförsäkring som främst används av kvinnor kan leda till inläsningseffekter och höga trösklar in på arbetsmarknaden, särskilt för grupper med kort utbildning. Ju frikostigare staten är med ersättning och rätt till ledighet, desto större är risken att dessa kvinnor kommer längre bort från arbetsmarknaden, särskilt om de får flera barn efter varandra. Så långt inget nytt under solen. Men är det en diskussion som enbart kan ta sin utgångspunkt i nyanlända kvinnors situation? Självklart inte. – Joa Bergold, utredare LO, 2016

År 2016 tillsatte Annika Strandhäll (S) en föräldraförsäkringsutredning med det övergripande syftet att *”identifiera problem och föreslå åtgärder för att föräldraförsäkringen i högre grad än i dag ska bidra till jämställdhet på arbetsmarknaden, ett jämställt föräldraskap och även fortsatt bidra till goda uppväxtvillkor för barn.”* (Dir. 2016:10, 1). Så långt inga konstigheter. Vad är det då Joa Bergold syftar på i det inledande citatet? Jo, i direktivet finns även ett särskilt uppdrag om att utreda möjligheten att begränsa användningen av föräldrapenning för *”föräldrar som kommer till Sverige med barn”* (SOU 2016:73). Det särskilda uppdraget om att begränsa möjligheter för föräldrar till *”barn som kommer till Sverige”* är ett resultat av en överenskommelse mellan regeringen (Socialdemokraterna och Miljöpartiet) och Moderaterna, Liberalerna, Centern och Kristdemokraterna med anledning av *”flyktingkrisen”* 2015 (Dir. 2016:10, 14).

I det övergripande direktivet finns uppdrag som att vidga systemet genom att exempelvis *”identifiera problem och undersöka möjligheterna för olika familjekonstellationer att använda föräldraförsäkringen och vid behov föreslå förändringar”* (Dir. 2016:10, 2). Uppdraget gällde således både att begränsa och att utvidga möjligheter för föräldrar. Tiden för uppdragen varierade då det övergripande uppdraget fick två års utredningstid medan det särskilda uppdraget gavs ett år - för att kunna verkställas redan år 2017 (Bergold 2016). Föräldraförsäkringsutredningen resulterade i två utredningar som kommer att analyseras i denna uppsats. Den första är delbetänkandet *”Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn”* – (SOU 2016:73) och den andra är slutbetänkandet *”Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn”* – (SOU 2017:101). Statens offentliga utredningar utgör en viktig funktion i svensk politik och är genom sin tradition av konsensusbyggande kring politiska frågor en av de starkaste diskursiva praktikerna vi har i Sverige. Analyser och förslag som presenteras i utredningarna har historiskt betraktas som en nyckelinstitution i svensk politik då detta är ett samarbete mellan den akademiska och politiska

världen (Lundqvist & Roman 2009, 92-93). Jämställdhet är ett koncept som är i fokus i båda utredningarna och det är den diskursen som kommer analyseras genom en kritisk diskursanalys av utredningarna. Jag kommer att problematisera jämställdhet som något som *är* då jag menar att jämställdhet är något som "görs" (Rönblom 2011, 36). Genom att analysera "görandet" av jämställdhet vill jag undersöka och synliggöra vilka maktordningar som befäst och utmanas i jämställdhetspolitiska syften.

Jämställdhetsbegreppet är på så vis centralt för uppsatsen men inte som ett teoretiskt begrepp utan som ett koncept som utsätts för kritisk granskning, analyseras och problematiseras (Rönblom 2002, 21-22). Det vill säga att jag utgår från att jämställdhet kan betyda och betyder olika saker beroende på hur och i vilken kontext det definieras, därför kommer jag att analysera hur konceptet konstrueras och inte vad det *är*. Arbetsmarknaden är central för åtgärder såväl som motiveringar i utredningarna, vilka utreder föräldraförsäkringen, och därför är relationen mellan betalt och obetalt arbete samt arbetsmarknadens organisering och strukturer i fokus för denna uppsats.

"Sverige mest jämställt i EU" (EIGE 2019), "Sverige har världens första feministiska regering" (Regeringen.se 2019), "Jämställdhet i Sverige imponerar på omvärlden" (Stenius u.å) - en enkel googling bort finns denna skimrande framgångssaga om Sverige som själva navet för jämställdhet. Det finns även en historia som Joa Bergold pekar på i det inledande citatet av att problematisera vissa grupper inom jämställdhetsdiskursen - kvinnor och främst invandrade kvinnor (se de los Reyes 2016; Mulinari 2009 m.fl.). Denna uppsats tar vid i ambivalensen kring att "göra" jämställdhet genom att å ena sidan fokusera på att vidgat systemet med ökade möjligheter för "vissa" föräldrar (SOU 2017:101), å andra sidan begränsa möjligheterna för "andra" föräldrar (SOU 2016:73). Jag vill med denna uppsats analysera vilka maktordningar som (re)produceras och utmanas med utredningarnas förslag, vilka problembeskrivningar som råder i jämställdhetsdiskursen samt hur jämställdhet definieras och motiveras. Jag kommer att analysera hur jämställdhet "görs" i utredningarna med de centrala teoretiska koncepten *intersektionalitet*, *arbete* (betalt som obetalt) och *inkluderad underordning*. Uppsatsens metod är utformad efter Carol Bacchis (2009, 2000) metod "What's the "problem" represented to be?" och även Normann Faircloughs (1995) koncept *transivitet* kommer att användas i den textnära delen av analysen.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att synliggöra och undersöka maktordningar och dess mekanismer. Målsättningen är att skapa förståelse samt synliggöra hur maktordningar organiserar, sammanflätas och (re)produceras i jämställdhetsdiskursen genom normer kring betalt och obetalt arbete. Det kritiska perspektivet jag utgår ifrån är att jämställdhetsdiskursen kan bidra till att förstärka maktordningar så väl som att utmana (se Tollin 2011; Törnqvist 2007; Mulinari 2009 m.fl.). I uppsatsen analyseras vilka idéer jämställdhet, som det representeras i de båda utredningarna, bygger på och hur dessa idéer om exempelvis jämställt föräldraskap bygger på inkludering och exkludering av grupper i samhället. Den övergripande frågan jag ställer i denna uppsats är: *Hur (re)producerar och utmanar jämställdhetspolitiken maktordningar och strukturer idag?* För att besvara den ställer jag ytterligare två frågor:

1. Hur motiveras jämställdhetsåtgärder för olika grupper?
2. Vilken betydelse har relationen mellan betalt och obetalt arbete för hur jämställdhet ”görs” i de båda utredningarna?

Mitt syfte är inte att ta ställning för eller emot jämställdhetspolitiken eller jämställdhetspolitiska ambitioner utan att undersöka vilka diskurser som samverkar genom konceptet jämställdhet för att förstå hur jämställdhet kan vara sammanlänkat med både ökade möjligheter för vissa och begränsade möjligheter för andra.

2 Jämställdhetsdiskursen: Framväxt, inramning och definition

I detta kapitel presenteras en genomgång av forskningsfältet och kontextualisering av jämställdhetsbegreppet. Kapitlet har en tematisk indelning utifrån följande teman ”*En historia om svensk jämställdhetspolitik*”, ”*Jämställdhet, nyliberalism och politiska premisser*”, ”*Staten och feminismen*” och ”*Jämställdhet och nation*”. De feministiska analyserna av den svenska jämställdhetspolitiken är många vilket har skapat ett brett och mångfacetterat forskningsfält. Jag utgår här ifrån de ambivalenser som jämställdhetsdiskursen utmärks av och inleder därför kapitlet med att presentera jämställdhetens historiska konstruktion genom dessa. Resterande del av kapitlet lyfter feministiska analyser med fokus på jämställdhetspolitik utifrån temana ovan. Den forskning jag valt att lyfta analyserar i någon mening hur jämställdhet konstrueras i relation till *arbete* och *familj* men även jämställdhetens möjligheter och begränsningar.

2.1 En historia om svensk jämställdhetspolitik

För att analysera en diskurs är det viktigt att se till historiska vändpunkter och händelser som ligger till grund för hur diskursen formats (Bacchi 2009, 10-12). Därför inleds detta kapitel med en historisk bakgrund till jämställdhetspolitikens framväxt. Åsa Lundqvist (2011) analyserar uppkomsten och framväxten av svensk jämställdhetspolitik genom vad hon benämner som den svenska ”*familjeparadoxen*”. Jämställdhetspolitiken, som Lundqvist menar startade i familjepolitiken, fick sin motstridiga karaktär redan vid intågandet i den politiska debatten under 1930-talet. Familjen politiserades inledningsvis på grund av oro för den låga befolkningsökningen samtidigt som behovet av arbetare på arbetsmarknaden växte. Socialdemokraten Alva Myrdal var under denna tid en tongivande debattör som pekade på att familjen behövde utmana befintliga genusroller för att lösa populationsfrågan. Myrdal med anhängare hade, för sin tid, radikala idéer om att kvinnor¹ skulle förvärvsarbeta och barn även då tas om hand i institutioner utanför hemmet. Den politik som fick genomslag resulterade i exempelvis mödravård, en åtgärd för kvinnor, kom på så vis att bli det kön som

¹ Kategoriseringen av kön som kvinnligt och manligt är genomgående i statistik, politik och så även i de båda

familjepolitiken riktade sig mot (Lundqvist 2011, 132). Genom historien har paradoxer varit konstant inbäddade i familje- och jämställdhetspolitiken. Ett tydligt exempel är politiskt rationaliserande över ökad fertilitet hos delar av befolkningen (önskvärda föräldrar) samtidigt som andra kroppar tvångssteriliserades och lagar om sexualitet och familjeformationer genomfördes under 1940-talet (Lundqvist 2011, 130).

Fältet har under sin framväxt markerats av ambivalenser som att å ena sidan betona mammors betydande roll som omsorgsgivare och att å andra sidan handla om kvinnors roll på arbetsmarknaden. Under 1950-talet kom debatten om offentlig barnomsorg att börja på allvar, ett resultat av marknadens växande behov av arbetskraft. Idén om en tvåförsörjarmodell började få fäste och i linje med den uppkom även tanken om att kvinnor behöver fler identiteter än den som mamma för att leva ett meningsfullt liv. Den manliga rollen som ansvarig för det ekonomiska började succesivt luckras upp i och med familjens gemensamma ansvar för såväl ekonomi som för omsorg - även om det tog lång tid innan hemmafruidealet helt lämnats i det förflutna. Under 1960-talet etablerades tanken om att lika ansvar både för betalt och obetalt arbete skulle skapa ett jämställt och ”kvinnovänligt” samhälle (Lundqvist 2011, 133). Den offentliga barnomsorgen etablerades nu med motiveringen att möjliggöra jämställdhet i praktiken. Kvinnor skulle kunna föda barn, stanna i anställning och göra karriär (Ahlberg, Duncan, Roman 2008, 83). Det kom dock att dröja ända till 90-talet innan alla föräldrar garanterades förskoleplats (och därmed möjlighet att förvärvsarbeta) för sina barn.

År 1974 infördes den könsneutrala allmänna föräldraförsäkringen². Den tidigare moderskapsförsäkringen ersattes således av en individuell föräldraförsäkring där föräldrar försäkrades på lika villkor. Pappans roll som familjeförsörjare kom nu att utmanas genom systemets etablering av båda föräldrars roll som omsorgsgivare. Under 1970-talet och 1980-talet försköts jämställdhet till att handla om jämställdhet på arbetsmarknaden framför att handla om omsorg vilket innebar att politiken kom att handla om exempelvis lika löner för kvinnor och män.

² Föräldraförsäkringen består idag av totalt 480 dagar för ett barn där 90 dagar till ett barn fött efter 2016 är reserverade för var förälder. Under 390 dagar baseras ersättningen på inkomst vilket är de dagar som kallas för ”dagar på sjukpenningnivå”. Har föräldern inte förvärvsarbetat under 240 dagar innan barnet kommer får hen istället ersättning på ”grundnivå” under 180 dagar, vilket motsvarar 250 kronor om dagen. Därefter ges ersättning på ”lågstanivå” vilket idag är 180 kronor om dagen. Det är bara dagar på sjukpenningnivå som är reserverade för var förälder. Fram till barnet fyller ett och ett halvt har du som förälder rätt att vara ledig från arbete även utan att ta ut föräldraförsäkring vilket innebär att du kan spara dagar fram till det att barnet fyller 12 år men enbart 96 dagar från det att barnet fyllt 4 år.

Med lönearbete och den heltidsarbetande mannen som norm kom jämställdhetspolitikens främsta mål att bli att rätta till de problem som arbetslinjen förde med sig. Kvinnors förvärvsarbete sågs som den främsta nyckeln till jämställdhet och ekonomisk autonomi. (Carbin, Overud & Kvist 2017, 20)

I eran som följde kom jämställdhet att handla om makt och förtryck vilket resulterade i lagen om ”Jämställdhet mellan män och kvinnor i arbetslivet” som utvecklats till vad vi idag känner som Diskrimineringslagen. Jämställdhet blev ett projekt inom arbetsmarknaden och kom därmed att handla om betalt arbete och rätten till att lönearbete framför det obetalda arbetet. Mellan 1960 och 1990 började cirka en miljon kvinnor att arbeta utanför hemmet vilket blev startskottet för Sveriges rekordhög andel kvinnor i betalt arbete. I breddningen av lönearbetarnormen blev den universella familjeförsörjarmodellen norm, vilket innebar att det krävdes två personer med lönearbete för att försörja en familj med barn. Genom förskolans och övriga välfärdsinstitutioners expansion från 1960- talet fram till idag har omsorg blivit mindre av en privat fråga och mer av en politisk fråga, då kvinnor inte längre tillskrivs som huvudansvariga. Problemet med det ojämnt fördelade obetalda arbetet löstes dock inte genom de jämställdhetspolitiska reformerna och kvinnor tar än idag störst ansvar för det obetalda arbetet (Carbin, Overud & Kvist 2017, 63-64; SCB 2018).

Under Socialdemokraternas styre mellan 1994 och 2006 genomfördes en del förändringar som hade klassutjämnade effekter så som exempelvis maxtaxan för förskoleavgiften och kommuners skyldighet att erbjuda alla familjer förskoleplats. De möjligheter som skapades genom en offentlig barnomsorg och den könsneutrala föräldraförsäkringen visade sig inte leda till en jämn fördelning av betalt som obetalt arbete i praktiken. Den första ”pappamånaden” infördes därför 1995 och följdes av ytterligare en månad 2002 och blev sedan till tre månader år 2016. Tanken bakom de reserverade månaderna var att faderskap inte längre skulle definieras enbart genom att försörja familjen ekonomiskt utan även genom att utöva omsorg för barn och hushåll (Ahlberg, Duncan & Roman 2008, 85). Ett argument för den kvoterade föräldraförsäkringen var att om kvinnor och män delar lika på föräldraförsäkringen blir kvinnor lika oberoende av privatlivets omsorgsansvar som män. De reserverade månaderna porträtterades som nyckeln till ett mer jämställt arbetsliv men bidrog även i sin tvingande karaktär till bilden av det obetalda hemarbetet som mindre värdefullt än

det betalda arbetet (Carbin, Overud & Kvist 2017, 21). Under framväxten av politik i nyliberal³ riktning präglades diskursen av denna allt mer individualiserad familjepolitik.

Det liberal-konservativa styret som följde efter år 2006 kom att reproducera den genomgående paradox som Lundqvist menar definierat familj- och jämställdhetspolitiken sedan dess uppkomst, nämligen den att peka på ambitiösa mål och samtidigt hålla självständighet och autonomi hos kvinnor och män högt. År 2007 infördes RUT-avdraget, en skattereduktion för ”hushållsnära tjänster” som enligt Centerpartiet skulle underlätta för kvinnor.

Vi skall hinna vara yrkesverksamma och göra karriär, vara en god maka, vara bra mammor eller mormödrar, ha ett välskött hem och laga god och näringsrik mat, ta hand om gamla föräldrar, delta i olika aktiviteter och inte minst vara politiskt aktiva för att påverka utvecklingen i samhället. (Carlsson & Qarlsson 2003)

RUT-reformen är en av mest debatterade politiska frågorna under 2000-talet. Dess förespråkare menar att ”kvinnor genom RUT ges möjlighet att lönearbeta heltid i lika stor utsträckning som män” (Carbin, Overud & Kvist 2017, 66). Kritiker menar att reformen dels accepterar mäns lägre delaktighet i det obetalda arbetet, dels understödjer framväxten av en lågavlönad arbetsmarknad med få utvecklingsmöjligheter (ibid). RUT-reformen har bidragit till ett system där ofta arbetarklasskvinnor eller rasifierade grupper ”gör” jämställdhet i medelklassens hem samtidigt som medelklassen ”gör” jämställdhet på arbetsmarknaden. Medelklassen köper sig fria ”från det besvärliga hemarbetet” och arbetarklassens brist på betald sysselsättning löses genom att lönearbete skapas (Carbin, Overud & Kvist 2017, 72-78). *Varufieringen* av hemarbetet har skapat en ökad könssegregation, ökade löneklyftor och ökad rasifiering av arbetsmarknaden. Dessutom har utvecklingen av RUT-tjänsterna som arbetsmarknad bidragit till att värdet på *själva arbetet* sjunkit (ibid, 90).

I genomgången av den svenska jämställdhetsdiskursens framväxt blir det tydligt att visionen om *jämställdhet* har en stark position oavsett ideologi och styre, men att dess fokus och definition skiftar. Idealet om en tvåförsörjarmodell avseende både ekonomi och omsorg är ständigt närvarande. Ett ideal som inte uppnåtts och som ständigt centreras kring

³ Kulturgeografen David Harvey (2007) beskriver nyliberalism som en politisk teori. Den nyliberala ideologin bygger på tanken om att människans välbefinnande ökar i takt med att individen frigör sina entreprenörsförmågor inom ett ramverks som fokuserar på rätten till privat ägande. Statens roll är att skapa och upprätthålla en institutionellt ramverks för att bevara just privat ägande, fri marknad och fri handel (Harvey, 2007, 2).

kvinnors agerande, framför mäns. Centralt för visioner om jämställdhet tycks vara att, oberoende av politiskt styre avser jämställdhetsreformer ständigt denna relation mellan det betala och obetalda arbetet och omsorg, där betalt arbete är i fokus framför omsorg. En politisk enighet råder i frågan om att *jämställdhet* är avgörande för kvinnor, män och samhället i stort framgång och utveckling men vad jämställdhet konkret innebär eller hur detta ska ”göras” råder det däremot inte mer enighet i annat än att det handlar om *arbete* (Lundqvist 2011,137; Carbin, Overud & Kvist 2017 m.fl). Vidare blir jämställdhetspolitik⁴ ständigt inbäddad i ambivalenser som att exempelvis önska åtgärder med genusneutral karaktär samtidigt som jämställdhetsåtgärder riktas mot kvinnors underordning genom att bland annat lyfta avsaknaden av kvinnor på chefspositioner och kvinnors lägre löner (Lundqvist, 2011).

2.2 Staten och feminismen

För att förstå hur jämställdhet blivit en fråga för kvinnor och inom familjepolitiken är det viktigt att nämna Yvonne Hirdman (1988) och Helga Maria Hernes (1987) diskussion om stat och kön. Den norska forskaren Hernes skrev *Welfare state and women power: Essays in state feminism* (1987). Här skrev hon om statens möjlighet att vara just en ”kvinnovänlig välfärdsstat”:

A woman-friendly state would enable women to have a natural relationship to their children, their work and public life . . . A woman-friendly state would not force harder choices on women than on men, or permit unjust treatment on the basis of sex. In a woman-friendly state women will continue to have children, yet there will also be other roads to self-realization open to them. In such a state women will not have to choose futures that demand greater sacrifices from them than are expected of men. (Hernes 1987, 15)

Helga Hernes (1987) menade att genom offentlig barnomsorg, föräldraförsäkring och inkludering av kvinnor i politiken finns en potential att bryta begränsningar utifrån kön. Yvonne Hirdman (1988) var kritisk till Hernes vision i sina texter om *genussystemet* där hon menar att välfärdsstaten består av ett genussystem vilket opererar genom könssegregation, och en hierarki som alltid placerar kvinnor som underordnade män, vilket ges uttryck för bland annat genom den könssegregerade arbetsmarknaden och dess lönestrukturer.

⁴ De sex jämställdhetspolitiska delmålen som arbetas efter idag handlar om 1. En jämn fördelning av makt och inflytande 2. Ekonomisk jämställdhet 3. Jämställd utbildning 4. Jämn fördelning av det obetalda hem- och omsorgsarbetet 5. Jämställd hälsa 6. Mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Det övergripande målet är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Målen antogs år 2006 (Skr. 2016/17:10).

De danska forskarna Anette Borchorst och Birte Siim (2009) har analyserat jämställdhetsdiskursen utifrån Hernes teori om ”kvinnovänlighet” och analyserat huruvida de skandinaviska genusregimerna kan anses vara ”kvinnovänliga”. De visar att Hernes tanke om att det reproduktiva arbetet skulle bli en del av det offentliga ständigt konstrueras och utmanas genom olika diskurser i historiska processer (Borchorst & Siim, 2009, 216). Föreställningen om vilka speciella möjligheter kvinnlig representation innebär har satts på sin spets då historien visar att kvinnors delaktighet i politiken visserligen bidrar till att sätta frågor av feministisk karaktär som abort och ”lika lön” på agendan, men det råder dock inte kvinnlig enighet i frågorna. Kvinnors identiteter är med andra ord inte enade utan mångfacetterade (Borchorst & Siim 2008, 217).

Vad som är ”privat” och ”offentligt” har varit en viktig fråga inom feminism och teoretiserats från olika ståndpunkter. Borchorst och Siim skriver om hur det ansågs inskränka individens privata sfär att införa reserverade månader för pappor inom ramen för föräldraförsäkringen, detta skulle istället bygga på valbarhet. Samtidigt problematiserades inte reserverade veckor för mammors ledighet i samband med barnafödande som inskränkande av det privata. Vidare har politik om vad som anses vara privat och offentligt en koppling till etnicitet. I Danmark antogs år 2002 en lag om att en dansk medborgare måste vara 24 år för att gifta sig med en icke-dansk medborgare. Lagen motiverades som en åtgärd för att motverka tvångsäktenskap. Lagen sågs dock inte som ett ingripande i det privata, som de debatterade pappamånaderna gjorde, då den riktade sig mot migranter. Här menar Borchorst och Siim att den liberala synen på att inte ”blanda sig i” familjeangelägenheter skiljer sig beroende på vilka familjer det handlar om och därför rymmer vad som anses privat och offentligt en tydlig etnisk dimension (Borchorst & Siim 2008, 213). Politiken idag fokuserar på ojämställdhet som ett problem inom invandrade familjer och mellan kvinnor och män vilket tar sig uttryck i åtgärder riktade mot specifika grupper. Vad som är privat eller offentligt visar sig bero på vilka som inkluderas eller exkluderas i nationen.

Denna uppsats handlar, likt Borchorsts och Siims forskning, om just politik som begränsar möjligheter för vissa personer i jämställdhetens namn. I min uppsats är det ”personer som kommer till Sverige med barn” som begränsas möjlighet till föräldraledighet. Jag kommer att analysera hur denna begränsning motiveras och inom vilket fält den förstås som verkningsfullt i utredningarna.

2.3 Jämställdhet, nyliberalism och politiska premisser

Katharina Tollin presenterar en analys av jämställdhetens genealogi i sin avhandling *Sida vid sida* (2011). Tollin visar genom kritisk diskursanalys av jämställdhetspolitiska debatter och betänkanden mellan 1971 och 2006, hur de diskursiva grunderna för jämställdhetspolitisk förskjuts och organiseras, samt vilka maktförhållanden som exploaterar och opererar inom jämställdhetspolitiken (Tollin 2011, 10-12). I relation till min uppsats är analysen intressant då den fokuserar på vilka samtida maktordningar som bebor jämställdhetspolitiken och skapar dess villkor. Lundqvist (2011) konkluderar att jämställdhet är ett koncept som i princip alla politiker idag säger sig stå bakom. Förutsättningarna för denna enighet menar Tollin grundar sig i nyliberalismens expanderings och jämställdhetens separation från klass (ibid, 154-155)

Den centrala maktteknologin i jämställdhetspolitiken utgörs av konstitueringen av kön som särskild orättvisa skild från klass. Jämställdhetspolitiken är i stor utsträckning en historia om integrering och isärhållande. I flera faser har kön aktivt hållits isär från en sammanlänkning med klass och en utsträckt analys av orättvisor, för att istället integreras med "den ordinarie politiken" i form av en renodlad köns-politik. (Tollin 2011, 163)

Tollin menar att jämställdhetspolitikens placering, som en fråga skild från höger- eller vänsterpolitik, gjorde det möjligt för högerpolitiken att genomföra nyliberala reformer med feministiska vokabulär om representation och rättigheter. Med betoning på kvinnors stärkta individuella rättigheter kunde välfärden monterades ner (Tollin 2011, 162). Feministiska krav på ökad kvinnorepresentation och borgerlig exploatering av feministisk vokabulär om frihet och förtryck är idag ledande i jämställdhetspolitikens centralisering kring kvinnor på ledande positioner framför frågor som relaterar till klass. I denna placeringen av jämställdhet som en fråga inom marknaden skapades en jämställdhetspolitik som avgränsats till förslag som inte står i motsättning till det ekonomiska systemet (ibid, 164 ff).

Genusforskare har pekat på faran i att nyliberal ideologi skapat en föreställning om att feminism och frågor om jämställdhet blivit en fråga som kan behandlas inom olika institutioner och därmed avpolitiserats som projekt (se Fahlgren, Mulinari & Sjöstedt Landén 2016, 7-9; Rönnblom 2011, 2002). Socialdemokraternas politiska reträtt från klasspolitik har skapat en jämställdhetspolitik som betonar kön som en särskild orättvisa skild från klass, "med en särskild diskrimineringslagstiftning situerades jämställdhetsfrågan i ett liberaldemokratiskt ramverk, istället för att bli en stridbar del i kampen mellan arbete och kapital" (Tollin 2011, 165).

I den nyliberala offensiv som exploaterar jämställdhetsdiskursen är individen och ekonomin huvudspelare (ibid, 161). Det finns en inbyggd ambivalens i att ”välja fritt” och att ”välja rätt”. Individens fria vilja är idealet men valen upplevs endast som fria så länge hen ”väljer rätt” (Fahlgren, Mulinari & Sjöstedt Landén 2016, 9). Ansvaret förskjuts från staten till individen. Det ansvar som tidigare legat på staten i form av att exempelvis utveckla jämställdhet har kommit att förflyttats till individen (ibid, 16-18). Individen invaggas i tanken om fria val vilka egentligen formas efter vad marknaden och diskursen tillåter. Analyseras strukturer utifrån en systemnivå verkar det snarare inte finnas några valmöjligheter alls (ibid, 17). Ett ofrånkomligt resultat av den nyliberala ideologin är att likväl som individens framgångar prisas så framstår motgång och icke- framgång som individuella brister snarare än effekter av samhällets strukturering och system. I relationen mellan individ, stat och arbetsmarknad är det individens ansvar att omsätta sina kompetenser i ett betalt arbete. Arbetsmarknadens rasifierade strukturer och könssegregerade karaktär blir således ett problem för individen att lösa.

Maria Törnqvist (2007) analyserar i sin forskning jämställdhetskonceptet ”varannan damernas” som uppkom under 90-talet som en dans med betoning på ”samförstånd” och en tydlig heterosexuell dynamik (Törnqvist 2007, 27). Hon visar att uppkomsten av konceptet härstammar i ett politiskt motstånd till könskvotering samtida med en avsaknad av kvinnliga politiker och det politiska partiet stödstrumpornas upptrappade mobilisering. Könskvotering förstås som tvingande och ersätts med begreppet *könsbalans* vilket utgår ifrån en övergripande idé om harmoni där både kvinnor och män ska gynnas av jämställdhetsprojektet (ibid). I sin analys av ”varannan damernas” visar Törnqvist hur jämställdhet är formbart och konstruerat. Det finns en elasticitet i jämställdhetskonceptet som gör det formbart - men denna formbarhet har sina gränser, menar Törnqvist. Med andra ord, de alternativ som får genomslag är de som i minst utsträckning hotar den rådande ordningen. Varannan damernas kan beskrivas som en kompromiss som lyckas jämka samman olika parter intressen. Exempel på detta jämkande är - ”*Varvade partilistor på partiernas initiativ – inte lagstadgad könskvotering. Kvinnor i partierna – inte i kvinnopartier. Kvinnor och män tillsammans – inte bara kvinnor. Jämställdhet – inte feminism*” (ibid, 42). Jämställdhet som en garanti för utveckling används även emot mer radikala feministiska förändringar och fungerar snarare som medel för den rådande åsiktens upprätthållande av sin position, visar Törnqvists forskning.

I min uppsats kommer jag att analysera hur reformer kring jämställdhet motiveras i de båda utredningarna, hur individen förstås som aktiv eller passiv i ”görandet” av

jämställdhet samt vilka inbyggda premisser som förutsätter de förslag som läggs fram i utredningarna. Här har jag Törnqvists avslutande bidrag i beaktande - vad genomförs på bekostnad av andra förslag.

2.4 Jämställdhet och nation

Under 2000-talet höjdes kritiska röster mot svensk jämställdhet. Kritikerna menade att jämställdhet skapades som ett svenskt/nordiskt värde och att den nationalistiska formen inte inkluderade exempelvis migrerade kvinnors erfarenheter (Se Mulinari; Borchorst och Siim; de los Reyes m.fl.). Genusforskaren och sociologen Diana Mulinari (2009) har analyserat jämställdhetens konstruktion i en svensk politisk kontext genom åren. Hon visar att jämställdhet är tätt sammanflätat med det nationella identitetsbygget. Konstruktionen av den ”moderna” svenska kvinnan bygger på förställningen om den ”förtryckta invandrarkvinnan”, som föreställs leva inom ramen för familjerelationer grundade i patriarkalt förtryck. Rasifierade kvinnor framställs som en grupp som ska ”hjälpas”, åtgärdas och befrias vilket omöjliggör förståelse för den bredd som finns inom gruppen. Mulinari menar att jämställdhet framstår som en statlig, politisk ideologi vilket skapar en bild av att jämställdhet är en egenskap som invandrare inte har då de inte inkluderas i den nationella identiteten (Mulinari 2009, 218).

Birte Siim och Anette Borchorst har analyserat vad de benämner som ”skandinaviska välfärds- och genusregimer”. Det vill säga nationernas inbyggda relationer mellan jämställdhet, välfärd och mångfald/mångkulturalism. Grundläggande för genusregimer i Skandinavien är tvåförsörjarmodellen och individuella rättigheter och skyldigheter och de menar att skandinavisk jämställdhetspolitik idag har problem med att inkludera den ökande mångfalden av kulturer inom länderna (Borchorst & Siim 2009, 174). Mot bakgrund av detta betonar Borchorst och Siim vikten av att bedriva genusvetenskaplig forskning med fokus på likheter och skillnader i Skandinavien kring frågor om jämställdhet och migration för att undersöka hur de ”kvinnovänliga” genusregimerna alls kan anses vara ”kvinnovänliga” i tider av ökade skillnader inom gruppen kvinnor när politiska åtgärder kopplas till jämställdhet och riktas mot vissa grupper. Forskarna argumenterar för att kraven om jämlikhet och erkännande av kulturell mångfald inte behöver stå emot varandra, utan att dessa två dimensioner av social rättvisa bör kombineras (ibid, 197).

I den skandinaviska integrationspolitiken har ekonomisk självförsörjning blivit en ledande princip och det är genom betalt arbete som förståelse för nationella värderingar och normer antas skapas (ibid, 184). Utlandsfödda kvinnor befinner sig inte på

arbetsmarknaden i lika hög utsträckning som den skandinaviska majoritetsbefolkningen vilket resulterat i integrationsprojekt som drivs med en bestraffande karaktär med syfte att integrera och jämställa genom lönearbete (ibid, 186). I politiken framställs ojämställdhet som något som existerar inom migrantfamiljer, vilka ses som bärare av patriarkala familjestrukturer (Borchorst & Siim 2008, 216). Jämställdhets- och integrationspolitiken har bidragit till stigmatisering av invandrarkvinnor genom assimilering grundat i dominerande värderingar gällande genus, kultur och familj (Borchorst & Siim 2009, 187). Jämställdhet blir genom politiken ett värde som etniska minoritetsgrupper misslyckats med att följa snarare än en fråga om bristande inkludering i samhället eller rådande brister inom familjepolitiken överlag (ibid, 189). I och med att lönearbete anses vara vägen in i samhället och tvåförsörjarmodellen avgörande för att befinna sig i en jämställd relation blir förståelsen för grupper som av olika anledningar inte har en lika stabil position på arbetsmarknaden negativ. Åtgärden för att ”göra” integrering och för att ”göra” jämställdhet heter lönearbete. Som påvisats tidigare har detta varit ett argument i genomdrivandet av exempelvis RUT-reformen vilken skapat arbeten som är fysiskt krävande, lågavlönade och med låga chanser för utveckling som idag upptas av personer som tidigare mött motstånd vid etablering på arbetsmarknaden, så som invandrade kvinnor. Vem som ska arbeta med vad, vilka krav en person kan ställa på sin arbetssituation variera utifrån strukturer som kön, ”ras”/etnicitet och klass, precis som att vem som ger och får omsorg verkar rymma dimensioner av både kön och etnicitet. I min analys kommer jag att undersöka hur invandrade kvinnor beskrivs och positioneras i de båda utredningarna då jag, precis som Mulinari, Borschorst och Siims, menar att det är viktigt att analysera hur nationell identitet formar jämställdhetsdiskursen genom föreställningar om ”dom andra”. Även tanken om kvinnovänlighet i ljuset av ökad migration är intressant att se i relation till min analys då utredningarna ska ”möjliggöra” jämställdhet och samtidigt tydligt gör skillnad på grupper utifrån ex. migranterfarenheter. Tanken om ”kvinnovänlighet” handlar möjligen om vänlighet mot vissa kvinnor och inte ”andra”.

I denna forskningsöversikt har jag presenterat tre centrala ingångar för min studie - betydelsen arbete och arbetsmarknaden har för hur jämställdhet motiveras och organiseras, jämställdhetens relation till nation och nationell identitet, samt jämställdhetens elasticitet, ambivalens och formbarhet efter andra maktordningar och mekanismer. I min studie kommer jag att sammanföra dessa ingångar genom att se vilken roll arbete (betalt som obetalt) har i de förslag och motiveringar som ges i utredningarna, se vilka föreställningar som motiverar förslagen för ”olika” föräldrar samt hur detta synliggör jämställdhetens formbara och möjligen motstridiga konstruktion.

3 Att konstruera jämställdhet

”Föräldraförsäkringens huvudsyfte är att möjliggöra för föräldrar att förena arbete och familj.” (SOU 2017:101, 20) Så inleds ett tidigt stycke i rapporten *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn*. Arbete och arbetsmarknadens strukturer har en central roll i hur föräldraförsäkringen och jämställdhetspolitiken utformas. I detta kapitel kommer jag att presentera uppsatsens teoretiska ramverk. Första avsnittet behandlar konstruktionen och ”görandet” av jämställdhet utifrån ett intersektionellt perspektiv. Därefter följer en diskussion om *arbete* och mer specifikt relationen mellan *betalt* och *obetalt arbete* samt konstruktionen av jämställdhet genom *arbete*. Avslutningsvis presenteras begreppet *inkluderad underordning* som avser arbetsmarknadens rasifierade strukturer och organisering. Både de obetalda och det betalda arbetet är i fokus för utredningarna då jämställdhetspolitik kring jämställt föräldraskap handlar om en jämn fördelning av det obetalda hem och omsorgsarbetet vilket befinner sig i relation till det betalda arbetet, som vi kommer att se ofta i skymundan. Själva arbetet, hur det värdesätts och förstås samt den betalda arbetsmarknadens organisering är väsentliga faktorer för att analysera utredningarnas definition av jämställdhet.

3.1 Hur görs jämställdhet?

Malin Rönnblom ställer i sin forskning den relevanta frågan – ”vad handlar jämställdhet om idag?” (Rönnblom 2011, 36). Jämställdhet kan förstås som ett koncept som har ett narrativ av en linjär temporalitet - något som hela tiden förbättras och utvecklas. Själva definitionen av jämställdhet görs sällan, istället är utgångspunkten för politik att jämställdhet är något ”alla vet vad det är” och ”något som alla vill ha” (ibid, 36). Jämställdhet menar Rönnblom bör istället betraktas som något som *görs* snarare än något som *är*. Rönnbloms konstruktivistiska angreppssätt av jämställdhetsdiskursen ligger till grund för min uppsats. Jag utgår ifrån förståelsen om att jämställdhet är en tom beteckning som har olika syften och mening utifrån hur det ”görs” i olika historiska skeden och i olika politiska syften (ibid, 37). Ett problem med begreppet är att det betecknar en positivt laddad vision om ”jämlighet” när det egentligen uppkommer ur ett problem av ojämnt fördelad makt, möjligheter, förutsättningar med mera. Jämställdhetsplaner eller strategier skulle aldrig ha uppkommit om det inte funnits ojämna maktförhållanden, men problematiken i sig blir sällan synlig eller i fokus för själva

jämställdhetsdefinitionen. Att jämställdhet bär på positiva konnotationer gör det svårt att vara negativt inställd till konceptet. Den könsneutralitet som begreppet bär på avslöjar inget om vilken den förfördelade parten är, vilket gör att det framstår som att det råder en ”fredsplikt” mellan kvinnor och män (Rönblom 2002, 213).

Rönbloms ingång innebär att analysera vilka betydelser jämställdhet fylls med och hur dessa meningar öppnar respektive stänger för politisk förändring. En av Rönbloms slutsatser är att jämställdhet idag ingår i den styrningsmentalitet som handlar om mätbarhet och administration snarare än att behandla faktiska orsaker till ojämlika förhållanden. Det finns en avsaknad av problematisering i det jämställdhetspolitiska som resulterar i administrativa lösningar som jämställdhetsintegrering framför omstöpande av politik. När administrativa metoder går in så går maktanalyser ut - som att kvinnor är underordnade män, menar Rönblom (Rönblom, 2011). I styrningsmentaliteten där jämställdhet inkorporeras löses inte problem genom att motsättningar uppmärksammas utan genom att enskilda individer får kunskap och gör ”rätt”. Åtgärder riktas, enligt Rönblom, främst mot kvinnor där kvinnor ses som en homogen grupp i behov av stöd/utbildning. Problemet med jämställdhet blir således ett problem med kvinnor och ansvaret för lösningen blir kvinnors (Rönblom 2011, 44). Kvinnors karriärutveckling ska exempelvis främjas genom ökad kunskap, vilket utgår ifrån en tanke om att kvinnor inte har tillräckligt med kunskap för att göra karriär istället för att se de strukturella motsättningar som hindrar kvinnors karriärutveckling. När åtgärder blir konkreta riktas de nästan enbart mot de grupper som blir utsatta för de problem som existerar och pekar inte ut någon ansvarig (ibid, 43).

I denna uppsats kommer jag att undersöka hur jämställdhet ”görs”, med ett intersektionellt perspektiv. De båda statliga utredningarna rymmer förslag som motiveras genom föreställningar om kön och ”ras”/etnicitet, förslag som även bygger på och har effekt på personers ekonomi, utanförskap och klassposition. Med ett intersektionellt perspektiv fokuserar jag på hur samtida mekanismer och maktordningar skapar och (re)producerar strukturella och sociala skillnader mellan grupper. Nina Lykke (2003) skriver att intersektionalitet är ett begrepp som används för att ”*beskriva en analys som innebär samverkan mellan olika samhällsliga maktasymmetrier, baserade på kategorier såsom genus, sexuell preferens, klass, profession, ålder, nationalitet etc*” (ibid, 48). Intersektionalitet beskriver en korsning av maktasymmetriers olika dimensioner som är förbundna med och konstituerade av varandra (ibid).

Intersektionalitetsbegreppet användes för första gången i Kimberlé Crenshaws kanoniska text ”*Mapping the margins*” (1991) där hon visar hur svarta kvinnor

upplever patriarkat och rasism som samtida mekanismer vilka producerar och reproducerar en viss klassposition. Paulina de los Reyes och Diana Mulinari introducerade intersektionalitet i den svenska debatten och har med hjälp av begreppet bland annat visat hur svensk feminism bidragit till att skapa svenskhet som en privilegierad position. Maktdiskurser så som hegemonisk vithet framträder ofta i det osynliga, det som inte sägs. Feminismens betydelse för nationsskapande utgör just en sådan tystnad. Forskarna menar att ”framsteg” för vissa ofta vilar på exploatering av ”andra”, och att detta bör vara i fokus för en intersektionell analys av jämställdhet. Jämställdhetspolitik kan ses som en del av ett nationellt normaliseringsprojekt då de kräver ett efterliknande och accepterande av sociala beteenden som kärnfamilj och lönearbete, vilket är utmärkande för vad som antas vara ”svenskt”. En identitet som bygger på en specifik konstruktion av jämställdhet (de los Reyes & Mulinari 2005, 83-85). Att ”göra” jämställdhet har med andra ord en specifik prägel utifrån nationell kontext.

Begreppet intersektionalitet har under det senaste årtiondet fått ett brett genomslag vilket forskare som Sirma Bilge (2013) och Jennifer Nash (2008) m.fl problematiserat. Sirma Bilge menar att om intersektionalitet blir ett paradigm så riskerar det att förlora den emancipatoriska effekten - att skapa förändring för marginaliserade grupper. Förutom att förlora sin kraft menar Bilge att intersektionalitet idag genomgår en ”whitening”, vilken karakteriseras av intersektionella forskningsprojekts avsaknad av ”ras”/etnicitetsperspektiv i sina analyser. Det vi ser är att europeiska forskare inte använder ras som analytisk kategori utan ramar in social orättvisa genom kategorier så som kultur eller religion istället (Bilge 2013, 414). Sirma Bilge menar att denna omskrivning är rasistisk då den utöver att osynliggöra rasism som maktstruktur även osynliggör att intersektionalitetsteorin grundades av svarta feminister. För min studie är rasifierade kvinnor i fokus, dels då mitt material leder mig dit men även då jag menar att ”ras”/etnicitet utgör en central maktstruktur i Sverige idag. Diana Mulinari (2009) visar på hur föreställningen om den ”moderna” vita kvinnan konstrueras i motsatts mot den ”förtryckta” invandrarkvinnan. Intersektionalitet i relation till ”görandet” av jämställdhet i min analys kommer att användas bland annat för att se vilka som är synliga eller osynliga i relationen mellan jämställdhet och arbete. Var befinner sig olika subjekt och grupper i de ”problematiseringar” som skrivs fram i utredningarna, vilka nämns och vilka förblir osynliga. Jag kommer även undersöka vilka som förstås som ansvariga för ”problem” och vilka grupper som är i fokus för de åtgärder som ska lösa ”problemen”.

3.2 Jämställdhet och arbete

Människor har arbetat i alla tider, men innebörden i begreppet arbete och villkoren i arbetet är beroende av den samhälleliga kontexten, det vill säga arbete som begrepp är en könad, social och kulturell konstruktion. (Jordansson & Lane 2017, 11)

Genom 1800-talets industrialisering kom arbete att definieras som *lönearbete* och genom denna definition av arbete uppkom hierarkin att lönearbete på marknaden överordnades det oavlönade arbetet i hemmet (Lane & Jordansson 2017, 11). Kön kom att bli en organiserande princip för arbete då det betalda förvärvsarbetet blev manligt kodat och det obetalda hem- och omsorgsarbetet kodat som en kvinnlig aktivitet. Karl Marx analys av det kapitalistiska systemet beskriver arbete som en vara som arbetare kan sälja för lön till en kapitalägare som i sin tur skapar mervärde genom produktion (Marx 1970). Marx har kritiserats för sin negligering könsperspektivet och med avsaknad av analys av det reproduktiva arbetets betydelse för det kapitalistiska systemet. Birgitta Jordansson och Linda Lane skriver att i ”den marxistiska ideologin med dess hierarki mellan produktivt, värdeskapande arbete och reproduktivt arbete underordnades kvinnan” (Lane & Jordansson 2017, 14).

Heidi Hartmann (1979) beskriver hur marxism och feminism ingår i vad hon benämner som ett ”olyckligt äktenskap”. Hon menar att fokus på klasskamp riskerar att osynliggöra patriarkala maktordningar om fokus från patriarkala maktordningar förskjuts. Det reproduktiva arbete som (huvudsakligen) kvinnor utför kan komma att reduceras till enbart ett led i den kapitalistiska organiseringen om inte patriarkala strukturer också analyseras (Hartmann 1979, 5). Hartmann menar att den feministiska frågan handlar om (o)jämställdhet mellan kvinnor och män. Marxistiska försök att kombinera feminism och marxism har enligt Hartmann kommit att reducera kvinnor i relation till män genom att kvinnokamp analyseras som klasskamp (Hartmann 1979, 24). Vägen framåt enligt Hartmann var att ena en feministisk socialistisk front för att adressera och organisera både emot patriarkatet och kapitalismen (ibid, 25).

Silvia Federici (2012) menar att Marx genom sitt icke-teoretiserande över det reproduktiva arbetet som i omsorg för barn och familj inte kunde förstå hela det kapitalistiska systemet. Hon menar att kapitalismen är beroende av det (o)jämlika maktförhållandet mellan män och kvinnor och att kapitalismen och arbete inte kan teoretiseras utan att denna maktskillnad också analyseras (Federici 2012, 92). Marx missade att kvinnor kan vägra att producera arbetare och genomför reproduktivt arbete vilket i sin tur kan bli en avgörande del av klasskampen (Federici 2004, 91). Kapitalismen är helt beroende av att arbetare produceras, vilket innebär att familjen och kvinnors reproduktiva arbete är centralt för kapitalismen

(Federici 2012, 99). Federici menar att kvinnors delaktighet i den betalda arbetsmarknaden aldrig kan skapa jämställdhet mellan kvinnor och män så länge det reproduktiva arbetet anses vara privat och (o)värderat. Kvinnor kommer alltid att möta staten, kapitalet och män i en underordnad position så länge det reproduktiva arbetet inte synliggörs som avgörande för samhället (ibid, 101).

Silva Federici menar att reproduktionen av arbetskraft, kvinnors och migranters position i det kapitalistiska (och globala) systemet, osynliggörs genom biologiska förklaringar framför analyser av hur kapitalism ständigt organiserar och kontrollerar reproduktion genom institutioner och regleringar av familj och global arbetsfördelning. Den globala kapitalismen är beroende av kvinnor och migranter i form av reservarbetskraft (Federici 2012, De los Reyes 2017). I den svenska politiken finns det ett visst erkännande av det obetalda arbetet som ett centralt arbete (jmf RUT) men de flesta politiska åtgärder i jämställdhetspolicys handlar om att öka kvinnors lönearbete (Se de los Reyes, 2017, 27; Tollin, 2011 m.fl).

I antologin *Feminism som lönearbete* (2017) skriver Maria Carbin, Johanna Overud och Elin Kvist fram en mångfacetterad analys av hur lönearbete kommit att definiera jämställdhet. Den svenska arbetslinjen kännetecknas av en stark koppling mellan lönearbete och välfärd vilket innebär att individens sociala rättigheter fås genom *lönearbete* (Carbin, Overud & Kvist 2017, 16). Forskarna beskriver hur lönearbete har kommit att bli en fråga om moral. Inom den Socialdemokratiska retoriken handlar det om att bidra till det gemensamma och inom den borgerliga och liberala handlar det om att ”stå på egna ben”. Politiskt framställs lönearbete som en källa till glädje och självförverkligande (ibid, 17-18). *Lönearbetsnormen* definierar författarna som en föreställning om att lönearbete skänker personlig tillfredställelse, vilket utöver ekonomisk trygghet och sociala rättigheter gör lönearbete till det rätta och enda sättet att leva. När jämställdhetslagen infördes år 1980 kom den liberala definitionen av jämställdhet att bli dominerande, vilket innebär att jämställdhet kom att handla om orättvisor mellan kön på arbetsmarknaden framför den strukturella omfördelningspolitik vänsterns feminister ville skapa som sträckte sig även utanför arbetsmarknaden (ibid, 20).

Med lönearbete och den heltidsarbetande mannen som norm kom jämställdhetspolitikens främsta mål att bli att rätta till de problem som arbetslinjen för med sig. Kvinnors förvärvsarbete sågs som den främsta nyckeln till jämställdhet och ekonomisk autonomi. (Carbin, Overud & Kvist 2017, 20)

I jämställdhetspolitiken, som enligt författarna befinner sig inom lönearbetarnormen, handlar jämställdhet om att kvinnor ska bli lika oberoende som män av privatlivets omsorgsansvar genom att båda könen ska lönearbeta lika mycket (Carbin, Overud & Kvist 2017, 21). Forskarna problematiserar denna definition av jämställdhet då det exempelvis inte förändrar situationen för hårt arbetande ensamstående kvinnor - *”varför skulle lönearbete för dem handla om att leva upp till normen att vara lika omsorgsoberoende som män?”* (ibid, 21). Den föreställning som forskarna framförallt ifrågasätter är hur lönearbete har fungerat emancipatoriskt för kvinnor och vilken potential det har att alls göra detta för de som underordnas i ett patriarkalt system. Utgångspunkten för kritiken är att arbete ständigt är ojämnt fördelat, det betalda som det obetalda - mellan kön och genom rasifieringsprocesser. De kritiserar ett system som bygger på en tanke om att nyanlända ska ”frigöras” genom att arbeta i exempelvis RUT-branschen och menar att det betalda arbetets position som överordnat (i princip allt) måste kunna ifrågasättas (ibid, 138).

I min analys kommer jag att analysera hur hierarkierna och relationen mellan betalt och obetalt arbete ser ut i utredningarnas förslag och motiverande resonemang. Jag instämmer med Jordansson och Lane om att oavsett teoretiska försök eller ambitioner att utveckla nya begrepp och teorier för att beskriva arbete, kvarstår konsekvensen av sättet lönearbete ses på idag. Jag kommer därför att fokusera på hierarkier av arbete som en maktstrukturerande princip mellan grupper i samhället, genom exempelvis bland andra patriarkala och rasistiska maktstrukturer (Carbin, Overud & Kvist 2017, 26).

3.3 Inkluderad underordning

I tidigare avsnitt har fokus varit på hur jämställdhet ”görs” genom lönearbetets överordnade position och förstås olika utifrån vilken grupp det är som ska ”jämställas”. I detta avsnitt fokuserar jag på ”ras”/etnicitet som organiserande princip för position på arbetsmarknaden. Sociologen Wuokko Knocke har skrivit om invandrade kvinnors roll och position på den svenska arbetsmarknaden, en position vars villkor formats av samhällets skiftande ekonomiska behov (Knocke 2011, 211). Invandrade kvinnors deltagande har varierat med ekonomiska förändringar och behov av arbetskraft. Gruppen används som en ”extra arbetskraft” vars resurser utnyttjas och exkluderas i intersektionen mellan klass, kön och etnicitet. Migranter drabbas av vad sociologen Anders Neergard (2006) benämner som *inkluderad underordning* ”som innebär att rasifierade grupper inkluderas på arbetsmarknaden men i en underordnad position” (ibid, 12). Inkluderad underordning fokuserar på en process av maktutövning och

rasifierad kategorisering som skapar segmenterade förutsättningar i arbetslivet. Begreppet skapar en teoretisk utgångspunkt som inte enbart fokuserar på en exkluderande diskriminering utan även på hur personer med viss gruppstillhörighet, aktivt efterfrågas, för att inkluderas på arbetsmarknadens botten. Från mitten av 1900-talet pågick en stark arbetskraftinvandring till Sverige som bestod av lika del män och kvinnor. Kvinnor var från början enbart omnämnda som ”medföljande familjemedlem”, även om de bidrog på arbetsmarknaden i lika hög utsträckning som invandrade män, detta då normen för arbetaren var manlig.

När invandrade kvinnor började uppmärksammas i politiken kantades föreställningen om gruppen av ”eländesbeskrivningar” och förtyck genom ”kulturellt belastade liv” (Knocke 2015, 215). Den inkluderade underordningen har historiskt placerat migrerade kvinnor i bottenskicket på arbetsmarknaden, i de yrken som vita arbetarklasskvinnor försökt lämna, yrken som även har negativa konsekvenser för hälsan och därmed leder till högre ohälsotal och förtidspension, så som fabrik och städning (Knocke 2015, 219). Under 1960 och 1970-talet kom *kultur* att spela en stor roll i den strukturella rasismen på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Kunskaper i svenska och normativa krav på (svensk) social och kulturell kompetens rättfärdigade invandrade kvinnors (förtryckta) position på arbetsmarknaden (ibid). ”Svenskhet” kom att bli att värderas som en kompetens. Fram till slutet av 1970-talet förvärvsarbetade migrerade kvinnor mer än svenska kvinnor. Kvinnliga migranter har inte bara varit osynliga i genusanalyser av arbetsmarknaden men också beskrivits som en grupp som behöver lära sig ”svensk jämställdhet”. När feminiteter baserat på förvärvsarbete blev normen blev erfarenheter av migrerade kvinnor och deras arbete tystat och marginaliserat i diskursen om jämställdhet (De los Reyes 2016, 28-29). Under 1990-talets ekonomiska kris sades kvinnor och framförallt invandrade kvinnor upp och nyligen invandrade kvinnor mötte ett stort motstånd i tillgång till arbete. Det ”kulturella avståndet” blev en förklaring till varför invandrade personer inte var inkluderades på arbetsmarknaden under följande år av ökad migration. Ett ”oss” och ett ”dem” kom att skapas genom synen på kompetens som kulturellt bunden, vilket ledde till att rasifierade inte inkluderades på lika villkor på varken arbetsmarknaden eller i samhället i stort (Knocke 2011).

Efter att konjunkturen vände i slutet av 90-talet kom behovet av arbetskraft åter att öka. Synen på vad som ansågs som kompetens eller kvalifikation kom även att förändras vilket resulterade i att bland annat kraven på svenska sänktes för yrken som tillverkning. Knocke beskriver detta skifte som en process varigenom arbetsgivaren kom att äga definitionen av vad som anses vara ”nödvändiga” svensk-kunskaper på arbetsplatsen, makt som arbetarstagaren inte har möjlighet att ifrågasätta. Idag har ”kultur” kommit att delvis

omdefinieras som en tillgång genom betoning av mångfald och antidiskriminering. Inom välfärdsyrken som sjukvård och omsorg råder det stora rekryteringsbehov. I rekryteringsprocessen betonas det positiva i att personer ”från olika kulturer” ger och får omsorg av personer med ”samma kultur”. Kultur och etnicitet framställs dels som en fastlåst och oföränderlig egenskap och som en egenskap hos ”de andra” genom att vem som helst som inte passerar som ”svensk” kan ge omsorg utifrån sin kulturella identitet. I processen essentialiseras kultur och etnicitet (Knocke 2011, 226). Den intersektionella analys som Knocke gör av arbetsmarknadens rasifierande organisering ligger till grund för min analys då den visar på det föränderliga i hur grupper utifrån klass, kön och ”ras”/eticitet strukturellt inkluderas och exkluderas i samhället efter arbetsmarknadens behov.

De teoretiska ingångarna jag presenterat i detta kapitel handlar om hur jämställdhet konstrueras och ”görs” i kontext och beroende av maktstrukturer. Det vill säga att jämställdhet är en föränderlig diskurs som bör analyseras med ett intersektionellt perspektiv med fokus på hur konceptet konstruerar och (re)producerar skillnader mellan grupper genom exempelvis rasifiering av invandrade kvinnor. Styrkan i den intersektionella analysen är att den fokuserar på de processer där maktordningar konstruerar varandra, vilket är viktigt i min analys då både föräldraförsäkringen och arbetsmarknaden är inbäddade i strukturer som bidrar till strukturella maktskillnader utifrån kategoriseringar som kön och ”ras”/eticitet. Ekonomiska möjligheter och förutsättningar är centralt då förslagen dels utgår ifrån och kan bidra till att inskränka ekonomiska villkor för föräldrar – klasseffekter är således centralt för mina slutsatser. Lönearbetarnormen utgör tillsammans med inkluderad underordning avgörande faktorer för hur jag kan analysera de diskursiva konstruktionerna av subjekspositioner samt de förklaringsmodeller och motiveringar för förslagen som läggs fram i utredningarna.

4 En feministisk kritisk diskursanalys

Detta metodkapitel inleds med en diskussion av metodologiska och epistemologiska ingångar till kunskap. Därefter kommer jag att redogöra för begreppet diskurs och hur diskurs förstås och används i uppsatsen. ”What’s the Problem Represented to Be” (WPR) metoden, som uppsatsen använder förklaras därefter (Bacchi, 2009). Kapitlet avslutas med urvalsprocess och tillvägagångsätt.

4.1 Om kunskapsproduktion

Det vi inte ser eller ”vet” kan vi inte förändra. Men vad kunskap är och hur vi når den är frågor som beror på perspektiv. Det vetenskapsteoretiska perspektivet jag inspireras av i denna uppsats är ståndpunktsfeminism (Smith 1974; Harding 1992; Collins 2000 m.fl) även om min metod är poststrukturalistiskt influerad (Se Foucault 1979). Den kritiska diskursanalysen och ståndpunktsfeminism grundar sig i olika vetenskapsteoretiska traditioner.

Ståndpunktsfeministiska forskare använder ofta kvalitativa metoder och utgår ofta ifrån erfarenheter av förtryck. Tanken är att vårt seende påverkas av vår position och att erfarenheten av marginalisering kan tillföra kunskap om makt då maktens mekanismer kan bli synliga från en underordnad position (se Collins 2000; Smith 1974). Diskursanalytiker fokuserar främst på text och analyserar hur vissa perspektiv, traditioner och ”sanningar” kommit att bli ”naturliga” och dominanta. Inom den poststrukturalistiska traditionen ses språk och diskurser som subjektsskapande, kunskap nås genom att analysera texters diskursiva konstruktioner vilka i sin tur möjliggör olika subjektspositioner (Bergström & Boreús 2010, 328). Diskursteoretiker har sinsemellan olika syn på hur diskurser förhåller sig till exempelvis det materiella och i vilken grad diskurser kan öppna eller stänga för subjekts handlingsmöjligheter.

I min uppsats inspireras jag av den ståndpunktsfeministiska visionen om att skapa emancipatorisk forskning och den kritiska diskursanalysen tanke om *politisk förändring*. Även om inte alla diskursanalytiker talar om ett behov (eller ens en möjlighet) med politisk förändring finns det diskursanalytiker som Carol Bacchi (2009) och Normann Fairclough (1995) som menar att det genom diskursanalys finns potential att skapa politisk förändring genom att synliggöra och ifrågasätta hur makt, normer och kunskap skapas och upprätthålls diskursivt. Kritiska diskursanalytiker, precis som ståndpunktsfeminister utgår ifrån att världen

är beskaffad genom ojämlika maktförhållanden och att politisk förändring kan och bör skapas genom att förbättra för dem som har minst makt (Jørgen & Phillips 2000, 66 ff). Min syn är att ”kunskap” finns i olika former och att denna kan (men inte måste) nås genom att se till erfarenheter av förtryck att diskursanalys kan skapa (viss men inte all) förståelse för strukturer, som delvis men inte enbart, konstituerar förutsättningar och möjligheter för människor.

I frågan om sanningsanspråk utgår jag ifrån Donna Haraways (1988) syn på all kunskap som *situerad*. Forskning är aldrig objektiv utan alltid en produkt som skapas ifrån ett specifikt perspektiv och förståelse av världen. Kunskap är alltid bunden till kontext både historiskt, socialt, diskursivt och kulturellt. All kunskap är *situerad* i sin tidsliga ram och skapas delvis efter forskarens positionering i fält, kunskapsstradition, förförståelse (Haraway, 1988). Carol Bacchi menar även att forskare alltid utgör en del av diskursen en analyserar, då det är omöjligt att stå utanför diskurs (Bacchi 2012, 35). Tanken om objektiv forskning omnämnd av Haraway som ”the god trick” är varken möjlig eller ett mål. Istället förespråkar Haraway en ”syn från någonstans”. Den feministiska forskningsfrågan handlar enligt Haraway om ”objektivitet som positionerad rationalitet”, en tydlighet i perspektiv.

I would like a doctrine of embodied objectivity that accommodates paradoxical and critical feminist science projects: Feminist objectivity means quite simply situated knowledge's (Haraway 1988, 58)

Med en feministisk ståndpunkt menar Haraway att forskare bör inta en partisk position där perspektivet ska vara närvarande och reflekteras genom projektet, då forskning består av val och därför är avhängig forskarens utformning och kontext. Haraway menar att feministiska forskare kan forska för att skapa social förändring för marginaliserade grupper men att detta kräver *reflexivitet*. Reflexivitet är ett koncept eller en slags forskningsmoral som kommit att bli norm för feministisk forskning. För mig handlar det dels om vad Haraway (1988) beskriver som att ha en blick ”från någonstans” och inte osynliggöra sin röst i den forskning en konstruerar. För mig handlar det även om att som Pierre Bourdieu (1990) formulerade det, vara medveten om sin ”akademiska backpack”, den kunskap och den tradition som en går in i projektet med. Min akademiska bakgrund inom sociologi och genusvetenskap har format min syn på både samhället och kunskap, tillsammans med mina personliga erfarenheter och hjärtfrågor skapar detta ett ramverk av vilka frågor som hamnar i fokus för mitt arbete.

4.2 Vad är diskurs?

Michael Foucault är antagligen den person flest tänker på när begreppet diskurs förekommer. Diskurs är enligt Foucault system av dominerande kunskap som skapar föreställningar om vad som är sant eller falskt på olika platser under ett specifikt historiskt skede (Foucault, 1979). Diskurs är ett begrepp som tillskrivs olika mening beroende på vilket sammanhang och syfte det används i, vilket gör att begreppet kan tolkas lite förvirrande (Bacchi, 2000). Diskursbegreppet har en tradition av att användas för att ”avslöja” makten och synliggöra kunskapsregimer och praktiker (Foucault, 1979). En debatt som fortlöper bland diskursteoretiker är hur diskursens relation med det sociala och materiella fungerar. ”Policy-som-diskurs” teoretiker, vilka Bacchi sällas till använder ofta diskursbegreppet för att visa på och analysera varför progressiv förändring är så svår att åstadkomma (Bacchi 2000, 47).

This is due, in their view, not simply because opponents of change quash attempts at reform but because issues get represented in ways that subvert progressive intent. This point is made through drawing attention to the ways in which ‘social problems’ or policy problems get ‘created’ in discourse. (Bacchi 2000, 48)

Genom att fokusera analysen på hur ”problem” ramas in i policy finns det en potential i att visa på hur detta inte sker ”oskyldigt” utan att representationen av ”problemet” i sin tur påverkar vad som *kan tänkas* och hur människan *kan handla*. Foucault, Bacchi och Fairclough menar alla att diskurs är en form av praktik och att materiella effekter av diskurs ska uppmärksammas. Foucault (1979) fokuserade på *makt* och historisk framväxt av diskursordningar, Bacchis (2000, 2012) fokus ligger främst på problemformuleringars begränsningars av faktisk politisk förändring och effekter, Fairclough (1995) fokuserar på hur diskurspraktiker upprätthåller men även förändrar maktordningar i samhället. I denna uppsats kommer jag analysera diskurs som en ram för vad som kan sägas och faktiskt sägs i mitt material, analysera vilka maktstrukturer som framträder och dominerar samt styr vilka möjligheter och begränsningar diskursen utgör för politisk förändring och i människors levda liv.

4.2.1 Kritisk diskursanalys

Normann Fairclough (1995) menar att diskurs är en form av social praktik. Diskurs både konstituerar den sociala världen och konstitueras av andra sociala praktiker (Jørgensen & Phillips 2000, 67). Språk som diskurs är både en form av handling, varigenom människor kan påverka världen och en form av handling som är socialt och historiskt situerad. Föräldrarskap

är, ifrån Faircloughs perspektiv, delvis diskursivt konstituerat (exempelvis genom konstruktioner som kärnfamiljen och könskodade roller) men det existerar samtidigt relationer och identiteter inom familjen som inte är diskursiva konstruktioner (Jørgensen & Phillips 2000, 68). Diskursiva praktiker är den process där text produceras och konsumeras vilket är en viktig form av social praktik som bidrar till att konstruera den sociala världen, dess sociala identiteter och relationer. I diskursiva praktiker både reproduceras och förändras sociala och kulturella fenomen. Diskursiva praktiker bidrar till att skapa och reproducera ojämlika maktförhållanden mellan sociala grupper exempelvis genom föreställningar om "ras"/etnicitet, vilket förekommer i mitt material, som kan bidra till att skapa ideologiska effekter som rasism. Inom den kritiska diskursanalysen riktas även fokus mot den roll de diskursiva konstruktionerna spelar i främjande av bestämda sociala gruppers intressen. Diskursen begränsar och sätter ramar baserat på erkännande av att det finns överordnad och underordnade positioner i samhället, vilket motiverar kritisk diskursanalytisk forskning då den syftar till att synliggöra denna hierarki för att möjliggöra social förändring (Jørgen & Phillips 2000, 69). Bacchi och Fairclough har båda en stark övertygelse av vikten att analysera det sociala, diskursiva och materiellas dialektiska relation i sina metoder för kritisk diskursanalys, som vilka effekter diskursiva praktiker får eller kan få för människors levda liv. Detta är en faktor jag lägger stor vikt vid då jag menar att det materiella som exempelvis ekonomiska möjligheter och förutsättningar måste analyseras och förstås som en avgörande faktor för hur diskurser och subjekt agerar och formas.

Den kritiska diskursanalysens drivkraft att avslöja den roll som diskursiv praktik spelar för att upprätthålla maktförhållanden, passar både mitt perspektiv och syfte. Kritiken ska användas i kampen om social och politisk förändring med utgångspunkt att förbättra för de som underordnas genom samhällets maktordningar. Perspektivet förhåller sig inte neutralt utan drivs snarare av politiskt engagemang för att skapa social förändring (Jørgensen & Phillips 2000, 69-70). I min analys kommer jag övergripande att använda mig av Carol Bacchis analytiska frågor men även applicera Faircloughs analytiska verktyg begrepp *transivitet* i den mer textnära delen av analysen. I den kritiska diskursanalytiska traditionen understryks vikten av att inkorporera andra teoretiska verktyg, utöver metodens inbyggda teori, för att genomföra analysen vilket kommer göras med instersektionell teori om arbete.

4.3 Hur och vad framställs som ”problemet”?

Carol Bacchi har utvecklat den kritiska diskursanalytiska metoden ”WPR”, What’s the problem represented to be. Bacchi menar att diskursen upprätthålls, produceras och reproduceras genom problematiseringar. En viktig uppgift för forskningen, är att analysera policys definitioner av ”problem” som ska lösas framför själva ”problemet”. Genom policyanalys är det möjligt att utforska just ”görandet” av jämställdhet då politiken måste konkretisera detta genom åtgärder, insatser och strategier (Rönblom 2011, 39). Bacchis metod består av sex frågor vilka appliceras i analys av policys:

1. Vad framställs som ”problemet” i policyn?

Konstruktionen av en problemrepresentation är viktig att bena ut och synliggöra då den bär på implikationer för hur frågan tänks om och hur de involverade formas till att tänka om sig själva. Genom att undersöka konstruktionen av ”problem” synliggörs maktens roll i att underbygga viss förståelse för ”problemet”. Vad du tänker om något kommer avgöra vad du ska göra åt det. Samma för politiken. Genom att se vad som föreslås för lösningar på ”problemet” visas hur ”problemet” tänks kring (Bacchi, 2009, 2-4). Denna fråga är central i min analys då den ringar in just hur jämställdhet förstås och vilka motiveringar som ges för vikten av jämställdhet utifrån exempelvis normer kring arbete och vem som ska ”jämställas”.

2. Vilka förutsättningar eller antaganden ligger bakom representationen av ”problemet”?

Fråga två handlar om att förstå själva diskursen. Här talar Bacchi om konceptuell logik vilket är de föreställningar som utgör en förutsättning för att en viss problemrepresentation ska kunna finnas, vara begriplig och vara dominerande. ”Discourse is more than language. It encompasses the assumptions, values, presuppositions, and accompany sighs that I have called conceptual logics” (Bacchi 2009, 7). Frågan handlar om att relatera policyn till sin historiska kontext och att identifiera kulturella premisser och värden som problemrepresentationen bygger på (Bacchi 2009, 5-7). Binära system som privat/offentligt, man/kvinna är viktiga att synliggöra hur de används då de formar förståelsen för ”problemet”. Nyckelkoncept är de koncept som dominerar inom en diskurs, vilka kan fyllas med olika mening och få olika utrymme i tid och rum exempelvis ”jämställdhet”, ”arbete”, ”hälsa”. Kategorisering av människor är även en viktig del att analysera för att se hur ”problem” konstruerar möjliga subjekspositioner. Jag har valt att använda mig av Bacchis metod men har också valt att lyfta in begreppet *Transivitet*. Ett analytiskt begrepp som Fairclough (1995) använder för att undersöka hur händelser och

processer förbinds med subjekt och objekt och omvänt hur subjekt förbinds med händelser, egenskaper och processer. I analysen kommer fråga två att appliceras för att analysera hur subjekt förstås som aktiva eller passiva och i förlängningen ansvariga i processer (Bacchi, 2009, 7-9). Fråga användas i min analys när det handlar om kategoriseringar och föreställningar som förekommer i förslagets motiveringar av jämställdhet.

3. Hur har representationen av ”problemet” uppstått?

Fråga 3 handlar om att reflektera och leta historien och analysera utveckling över tid efter vilka och beslut som ligger bakom hur ”problemet” representeras. Här fokuseras viktiga vändpunkter och händelser som skapat ramen för ”problemet”. ”Problem” tas för givna men har en historia (Bacchi 2009, 10-12). Här influeras Bacchi av Foucaults tanke om genealogi. Genealogi innebär att gå bakåt och analysera det historiska för att förstå varför vi befinner oss där vi är idag. Detta är en fråga som kan bli hur stor som helst och uppsatsen kommer framförallt relatera till befintliga historieskrivningar över jämställdhetspolitikens och arbetsmarknadens framväxt och viktiga vändpunkter, detta görs delvis genom tidigare forskning och teori i kapitel två och tre.

4. Vad är lämnat oproblematiserat i representationen av ”problemet”? Var finns tystnader?

Kan ”problemet” tänkas annorlunda kring?

Denna fråga relaterar till fråga två då det handlar om att analysera vad som inte inkluderas i problemformuleringen, vilka aspekter som inte ryms och vilka andra formuleringar av ”problemet” som skulle kunna vara möjliga (Bacchi, 2009, 12-14). Detta är även en av de frågor jag kommer att lyfta som central för min analys då den fokuserar på det instabila och ambivalenta i hur jämställdhet motiveras beroende på vilka subjekt som är i fokus.

5. Vilka effekter producerar representationen av ’problemet’?

”WPR” metoden utgår ifrån att problematiseringar skapar svårigheter/skadar vissa sociala grupper mer än andra. Bacchi nämner tre effekter som bör undersökas. 1. Diskursiva effekter, vilket avser de gränsdragningar som diskursen skapar kring hur vi kan handla och tänka 2. Subjektsidentiteter, hur subjekt konstrueras i diskursen. Subjektets möjligheter formas genom tillgängliga subjekts positioner 3. Levda effekter, påverkan på liv och död. Materiell påverkan av policyns beslut, på vissa subjekt. Problemrepresentationer bygger ofta på vissas ansvar för ”problemet” (Bacchi 2009, 14-15). Vem blir ansvarig för ”problemet” i jämställdhetspolicys? Det är svårt att analysera effekter av den diskursiva konstruktion av jämställdhet jag analyserar,

men potentiella materiella effekter kommer att tas i beaktning. Främst genom den kopplingen som finns mellan förslagen och strukturer på arbetsmarknaden. Hur subjekt förstås och konstrueras i diskursen är en av de mest centrala delarna av min analys då föreställningar om ”ras”/etnicitet är en maktstruktur jag analyserar.

6. Hur/var har representationen av ”problemet” blivit producerat, spridits och försvarats? Fråga 6 syftar till de praktiker och processer som tillåter viss problemrepresentation att dominera. Det handlar om vilka grupper, individer eller klasser som har tillgång till en viss slags diskurs och om hur relationen är institutionaliserad mellan diskurs, talare och dess mottagare (Bacchi 2009, 16). Denna fråga kommer att ställa i avslutningen av analysen där utredningarnas position och kontext analyseras.

4.4 Urvalsprocess och tillvägagångssätt

Processen bakom syfte och frågeställningar för denna uppsats startade under min praktik på Länsstyrelsen Skåne under hösten 2019. Jag arbetade i ett projekt om jämställt föräldraskap och läste in mig på diverse undersökningar och utredningar om jämställdhet och föräldraskap, främst myndighetsrapporter. Ur läsningen växte ett intresse för att undersöka jämställdhetens premisser och villkor. Jämställdhet relaterades i läsningen ofta till individen och kunde uppfattas som en princip vilken alla har samma förutsättningar till och borde sträva efter att uppnå. Undersökningarna visade däremot även på skillnader mellan grupper i samhället exempelvis i uttag av föräldraförsäkring, där lågutbildade män exempelvis tog ut en väldigt liten del av den betalda ledigheten (Försäkringskassan 2019b). Det var strukturella skillnader, dess effekter och förståelsen av dem inom jämställdhetsdiskursen som jag ville undersöka vidare. Jag startade med en omfattande läsning av möjliga texter kring jämställdhet och föräldraskap. Jag läste Sveriges Kommuner och Regioners (före detta Sveriges kommuner och Landsting) rapporter och stödmaterial om jämställdhet med fokus på föräldraskap (SKL 2014, 2016, 2018, 2018a, 2018b). Jag läste Försäkringskassans socialförsäkringsrapporter och analyser på temat jämställdhet och föräldraskap från år 2009 till idag (se referenslista) samt regeringens skrivelse om ”*Nationell strategi för föräldraskapsstöd*” (2018) och själva huvudskriften för jämställdhetspolitiken – ”*Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*” (2016/17:10). Jag har även läst och följt riksdagsdebatten från införandet av de fyra

jämställdhetspolitiska delmålen från 2005, där delmål fyra⁵ - Jämn fördelning av del obetalda hem och omsorgsarbetet, debatterades.

I mitt sökande insåg jag att jag ville analysera ett material som garanterat haft och har faktisk inverkan i människors levda liv, något med politisk tyngd som är viktigt ifrån fler perspektiv än ett diskursanalytiskt. När jag fann ”*Utredning om en modern föräldraförsäkring*”, den senaste omfattande utredningen som gjorts kring jämställdhet och föräldraskap var det precis vad jag letat efter. Titeln kom att bli ett paraplybegrepp för vad som resulterade i två stycken utredningar, slutbetänkandet ”*Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen*” (SOU 2017:101) och delbetänkandet ”*Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn*” (SOU 2016:73). De båda utredningarna har gjorts utifrån kommittédirektivet ”*Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – översyn av föräldraförsäkringen*” (Dir. 2016:10). Utredningarna resulterade i två propositioner ”*Föräldrapenning för fler familjekonstellationer på reserverad grundnivå*” (Prop. 2017/18:276) och ”*Begränsningar i föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn*” (Prop. 2016/12:154). Fokus för min analys är SOU 2017:101 och SOU 2016:73. De är 774 respektive 334 sidor långa.

Det finns en potential att analysera själva ”görandet” av jämställdhet genom att analysera statens offentliga utredningar eftersom att de innehåller konkreta förslag (Rönblom 2011). Rent tekniskt gjordes analysen genom att starta med övergripande genomläsningar av de båda utredningarna. Där lokaliserade jag, med hjälp av Bacchis vägledande frågor och mina forskningsfrågor viktiga teman och koncept för djupare analys. Jag använde även Faircloughs transivitetsbegrepp och gjorde sökningar i dokumenten efter ord som visade sig bära viktiga syftningar för hur subjekt förstås i utredningarna som; *inläsning*, *befinna sig* och *välja*. När jag lokaliserat centrala koncept och teman analyserade jag dessa med kritiska teoretiska perspektiv och utifrån mina forskningsfrågor.

⁵ De jämställdhetspolitiska delmålen blev 6 stycken år 2016.

5 Jämställdhet som utvidgning och begränsning

Detta kapitel består av uppsatsens analys vilken kommer att föras framåt med hjälp av Bacchis sex frågor. Fokus ligger på de frågor som är centrala för att besvara mina frågeställningar med den övergripande frågan: *Hur (re)producerar och utmanar jämställdhetspolitiken maktordningar och strukturer idag?* Och de båda underfrågorna *1. Hur motiveras jämställdhetsåtgärder för olika grupper?* *2. Vilken betydelse har relationen mellan betalt och obetalt arbete för hur jämställdhet ”görs” i de båda utredningarna?* Inledningsvis analyseras vilka problemformuleringar utredningarna bygger på, genom att se vilka förslag som presenteras och vilka föreställningar och maktstrukturer dessa bygger på. Det andra avsnittet handlar om lönearbetets centrala roll i utredningarna i kontrast till arbetsmarknadens organisering och exkluderande strukturer. Därefter analyseras hur olika subjekt förstås som aktiva eller neutrala för ”utvecklingen” av jämställdhet. Avslutningsvis behandlas Bacchis sjätte fråga om hur diskursen försvarats och spridits genom en analys av ambivalent positionering i utredningarna och relationen mellan jämställdhet och nation.

5.1 Vad är ”problemet”?

För att förstå hur jämställdhet tänks kring föreslår Bacchi att undersöka var ”ansvaret” för lösningen placeras. För att urskilja ”problemet” startar jag vid de lösningar som föreslås i utredningarna för att vidare se vilka implikationer dessa bygger på (Bacchi, 2009). Jag inleder med SOU 2016:73, *”Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn”* vilken har sitt syfte tydligt formulerat redan i titeln; begränsa möjligheten att använda föräldrapenning för föräldrar som kommer till Sverige med barn (SOU:2016:73, 9).

5.1.1 Olika problem med ”olika” föräldrar

Utredningen föreslår att en begränsning av rätten till föräldrapenning knyts till tidpunkten för när ett barn blir bosatt i Sverige. (SOU 2016:73, 12)

I SOU 2016:73 är lösningen på ”problemet” mycket konkret. Det föreslås att begränsningen av rätten till föräldrapenning ska knytas till tidpunkten för när ett barn blir bosatt i Sverige och

antalet dagar föräldrarna får beror på barnets ålder vid tidpunkten (SOU 2016:73, 12).

Utredningen bedömer att förslaget har positiva effekter för etableringen på arbetsmarknaden för vissa föräldrar. Tiden innan t.ex. etableringsinsatser inleds minskar. (SOU 2016:73, 17)

Motivet för att begränsa möjligheten till föräldraförsäkring för vissa föräldrar handlar, som i citatet ovan, om snabbare etablering och ökat arbetsmarknadsdeltagande för gruppen ”föräldrar som kommer till Sverige med barn”.

Med nuvarande uttagsmönster för föräldrapenning är det främst kvinnor som påverkas av förslaget. Utredningens förslag förväntas bidra till att nå en snabbare etablering på arbetsmarknaden för framför allt kvinnor, och därigenom bidra till förbättrad jämställdhet i form av ökad ekonomisk självständighet för kvinnor på kort och på lång sikt. (SOU 2016:73, 17-18)

”Föräldrar som kommer till Sverige med barn” konkretiseras sedan ytterligare när utredningen uttrycker att det är kvinnor som kommer att påverkas av förslaget. *”Vissa av de personer som kommer till Sverige har en långsam och utdragen etablering på arbetsmarknaden”* (SOU 2016:73, 10), med andra ord; kvinnor som kommer till Sverige med barn är underrepresenterade på arbetsmarknaden. Möjligheten för användning av föräldraförsäkring ska begränsas - för att invandrade kvinnor ska etableras och förvärvsarbeta i högre utsträckning än de gör. Problemformuleringen jag lokaliserar är således att invandrade kvinnor inte i tillräckligt hög grad förvärvsarbetar och/eller etableras. Lösningen på problemet är att begränsa ”deras” möjlighet att vara föräldralediga. Problemet förstås i rapporten som ett ”problem” hos individen framför strukturer då det är individers handlingsutrymme som ska begränsas för att öka deras deltagande på arbetsmarknaden. Förslaget utgår ifrån en tanke om jämlikhet och lika möjligheter på arbetsmarknaden vilken framstår som neutral, valbar, attraktiv och mottaglig för alla på lika villkor, att tillträdet till arbetsmarknaden varierar beroende på strukturer som exkluderar och placerar personer inom olika arbeten genom processer som inkluderad underordning (Se Knocke 2011, Neergard 2006) är inte ett centralt tema i utredningarna. Lönearbete framstår snarare som något som bara finns att få, för alla.

Nu går jag vidare med att se vilka ”problem” som kan lokaliseras i slutbetänkandet av *”Utredningen om en modern föräldraförsäkring”* (SOU 2017:101). I slutbetänkandet är förslagen omfattade, och förslaget från delbetänkandet ovan är även inkorporerat i detta heltäckande förslag. Vilket innebär att invandrade kvinnors position på (utanför) arbetsmarknaden är ett genomgående ”problem”. En tanke som genomsyrar förslagen handlar om att koncentrera ledigheten ytterligare till de första åren i barnets liv då huvudsyftet

för föräldraförsäkringen är ”att möjliggöra för föräldrar att kombinera familjeliv och arbetsliv” vilket tydligen görs bäst genom att ”det största antalet föräldrapenningdagar bör lämnas för att ge möjlighet till längre sammanhängande ledigheter under barnets första levnadstid eller tid i en ny familj” (SOU 2017:101, 22). Genom att koncentrera ledigheten antas även män uppmuntras att använda större del av föräldrapenningen när barnet är litet ”vilket i sin tur har fördelar för hur kvinnor och män fördelar både obetalt och betalt arbete inom hushållet” (SOU 2017:101, 23). Att genom uppmuntran öka mäns uttag av föräldraförsäkring är en metod som historiskt varit ineffektiv, då det är de reserverade månaderna som haft störst effekt på att öka mäns uttag av föräldraledighet (Duvander & Johansson 2012). De reserverade månaderna har dessutom främst visat sig ha effekt på föräldrar med högre utbildning (Försäkringskassan 2019b, 2013), vilket innebär att det haft effekt för de föräldrar som kan antas befinna sig i tryggast positioner på arbetsmarknaden.

Ett förslag som övervägs i utredningen men som inte läggs fram, är att sänka möjligheten att vara hemma med barn upp till 18 månaders ålder utan ersättning, anledningen till detta är att det inte är aktuellt då detta ”inte automatiskt skulle innebära en kortare ledighet”, Samtidigt fastslås att:

Det är inte föräldraledighetens längd som är problemet utan snarare fördelningen av ledighetstiden mellan föräldrar (SOU 2017:101, 25).

Jag ser här en tydlig skillnad gällande vad som är ”problemet” för olika föräldrar. I delbetänkandet ”Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn” är det precis just längden på kvinnors föräldraledighet som framstår som själva ”problemet” medan det i slutbetänkandet framkommer att en möjlighet som bör kvarstå, enligt utredningen, är möjligheten till förkortad arbetstid då detta ”kan ge föräldrar mer tid till barn och familj, minska tidspressen och medför en ökad balans mellan arbetsliv och familjeliv” (SOU 2017:101, 25). Detta motsäger även problemformuleringen om att det är fördelningen mellan föräldrar som är problemet då det främst att kvinnor som förkortar arbetstiden under småbarnsåren (LO 2018, SCB 2018).

Andra förslag är att lägstanivån ska slopas och ersättas med sjukpennings- och grundnivå- dagar under totalt 460 dagar, detta då lägsta nivån inte ger reella möjligheter för föräldrar att vårda barn. Utredningen vill se fler reserverade dagar för var förälder, 130 dagar

var upptill det att barnet fyllt 3 år. Snabbhetspremien⁶ ska tas bort för att öka kvinnors heltidsarbete och ekonomiska självständighet:

Utredningen föreslår dock att den del av den särskilda beräkningsgrunden som ger ett förlängt skydd för föräldrapenning vid ny graviditet och adoption (den s.k. snabbhetspremien) ska tas bort. Ett borttagande bedöms kunna leda till att kvinnor i högre utsträckning arbetar heltid mellan graviditeterna, med följderna att den ojämlika fördelningen mellan betalt och obetalt arbete minskar och den ekonomiska självständigheten för kvinnor ökar. (SOU 2017:101, 31)

Utredningen vill även att regeringen ger Försäkringskassan i uppdrag att utveckla möjligheter för föräldrar att tidigt planera föräldraledigheten utifrån den nya modellen och fortsätta informera om konsekvenser på kort och lång sikt om fördelar med att fördela föräldrapenning och föräldraledighet jämfällt.

Arbetsmarknadens parter bör uppmuntras att fortsätta ge god rådgivning och information om existerande föräldrapenningstillägg och föräldralön (SOU 2017:101, 35).

Ett förslag som bär implikationen att ”problemet” är okunskap hos individen framför strukturellt, ansvaret blir därmed även individens (Rönblom, 2011). Ovanstående definition av problemet är att jämföra med slutbetänkandet av ”*Utredning om en modern föräldraförsäkring*” (SOU 2017:101). Konstruktionen av ”problemet” handlar dels om ojämna fördelning av betalt och obetalt arbete mellan kvinnor och män, vilket löses genom fler reserverade dagar. Utredningen ser en snävhet inom systemet, som det ser ut idag, vilket bland annat missgynnar exempelvis ensamstående föräldrar eller föräldrar som lever i andra relationer än en kärnfamilj. Lösningen som föreslås handlar här om att utvidga möjligheten föräldrars sambos och andra närstående försäkrade personer att kunna överta föräldrapenningdagar, för att möjliggöra ensamstående och inkludera HBTQ-personer (SOU 2017:101, 548). Ett förslag jag förstår som utvidgning av förståelsen vad en familj är eller föräldraskap kan bestå av men även ett förslag som motiveras genom ökad flexibilitet för förvärvsarbete.

⁶ Snabbhetspremien är en benämning av de ”bestämmelser som ger förmånliga villkor för föräldrapenning när en kvinna snabbt blir gravid på nytt eller när ett barn adopteras inom en viss tid efter det föregående barnet” (SOU 2017:101, 677).

En mer jämn fördelning av föräldrapenning såväl som av föräldraledighet har stora fördelar för kvinnors situation på arbetsmarknaden. Om kvinnors och mäns ledighetslängder utjämnas innebär det att kvinnors frånvaro från arbetsmarknaden minskar, både på kort och på lång sikt, eftersom längre föräldraledigheter har ett samband med stort fortsatt ansvar för hem- och omsorgsarbete och med deltidsarbete. Med mer tid på arbetsmarknaden ges bättre förutsättningar för t.ex. löneutveckling och karriärmöjligheter, livsinkomster och intjänande av pension. Kvinnors ekonomiska självständighet stärks när graden av självförsörjning ökar. (SOU 2017:101, 26)

Centralt i konstruktionen av jämställdhet och hur jämställdhet ”görs” i utredningarna finner jag kvinnor, och olika kvinnors lönearbete. En strävan efter jämställdhet som koncept förutsätter att ojämna maktförhållanden finns, vilka ska lösas för att jämställdhet ska uppnås (Bacchi 2000, Rönnblom 2011). I utredningarna framstår det som att den främsta motsättningen, mot att jämställdhet uppnås, är kvinnor som tilldelas ansvaret för att ”göra” jämställdhet genom att lönearbete. Mäns ansvar för att ”göra” jämställdhet är inte centralt för förslagen. Detta ser jag som ett led i den diskursiva förställningen av en ”fredspakt” mellan kvinnor och män som Rönnblom (2011) beskriver inom jämställdhetsdiskursen idag. Kvinnor utgör ”problemet” men det är delvis olika förslag som föreslås som dels handlar om utvidgande för vissa föräldrar och begränsande av andra. Konstruktionen av invandrade kvinnor står i motsatts till andra grupper som figurerar i utredningarna då de fokuseras som ett huvudsakligt ”problem” vilken behöver åtgärdas genom begränsningar. Föreställning av invandrade kvinnor som en enhetlig grupp, vilka görs till ett problem i den svenska jämställdhetsmodellen, är en genomgående konstruktion som intersektionella och postkoloniala teoretiker visat på (de los Reyes 2016, Mulinari 2009). Genom denna konstruktion utgör invandring ett hot mot den nationella jämställdhetsidentiteten, då den nationella självbilden utgår ifrån att ”Sverige är jämställt” och att ”svenskar vill ha jämställdhet” (de los Reyes 2016)

5.1.2 Olika barn leka bäst

Barnperspektivet är ett nyckelkoncept som upprepade gånger hänvisas till i texterna och som ska tas i beaktning, enligt direktivet för utredningarna. Barnperspektivet verkar kunna formas och tolkas från olika perspektiv beroende på vilka barn och vilka föräldrar det handlar om. Adoption och adopterade barn skrivs mycket om, eftersom att de skulle kunna tolkas inom begränsningsregeln. De gör inte detta i förslaget utan utgör i sin tur ett undantag från själva begränsningen med motiveringen;

Vid en adoption är det, oavsett barnens ålder, viktigt att föräldrarna ges utrymme för att vara hemma med barnen för att skapa förutsättningar för varje barn att knyta an till föräldrarna och anpassa sig till den nya miljön. (SOU 2017:101, 443)

För de adopterade barnen är det viktigt med trygghet i hemmet och anknytning inom familjen. Föräldrar till ett adopterat barn ska enligt förslaget fortsatt få full föräldraförsäkring från den dagen barnet adopteras, oavsett ålder. Möjligheten för barn till föräldrar som kommer till Sverige att vara hemma med sina föräldrar begränsas däremot utifrån barnperspektivet med motiveringen:

Att antalet dagar begränsas för de barn som kommer till Sverige borde, enligt utredningens mening, därmed inte i sig vara negativt. Utredningen bedömer också att tillgång till förskola och de positiva effekter det kan få i form av bl.a. språkutveckling, tillgång till jämnåriga kamrater och de nätverk förskolan kan ge familjerna till övervägande del torde vara en fördel för de barn som kommer till Sverige med sina föräldrar. En försenad etablering i samhället och på arbetsmarknaden för föräldrar kan också ha negativa effekter för de barn som ingår i de hushåll som drabbas. (SOU 2016:73, 14)

Tryggheten för dessa barn finns utanför hemmet snarare än inom hemmet och behovet att knyta an till samhället utanför hemmet ses som det viktigaste för dessa barn. Här kopplar jag resonemangen till arbetsmarknad och klass. Adoption är dyrt och relativt sällsynt idag. Tanken att dessa barn men även föräldrarna har rätt till och borde anknyta till varandra, menar jag utgår ifrån en tanke om att de föräldrar som adopterar inte är ett ”problem” för arbetsmarknaden. De antas vara etablerade i samhället, både i arbetsmarknad och nationella normer. Det utgör därför inget hot om utanförskap och segregation att låta dessa föräldrar och barn vara hemma under föräldraledighet då de inte utgör själva ”problemgruppen”. Om barnperspektivet skulle vara samma för alla barn borde det vara lika viktigt för alla barn att antingen knyta an till jämnåriga vänner i förskolan eller anknyta till sin familj i hemmet men i utredningarna är det olika anknytning som är viktig för olika barn och olika föräldrar. Synen på att förskolan per automatik medför språkkunskaper och jämnåriga vänner utgår ifrån att detta inte fås om barnet

inte går på förskola. En tanke som hänger samman med:

Utrikes födda kvinnors arbetskraftsdeltagande är lägre än för kvinnor i Sverige och en längre period av föräldraledighet även för äldre barn kan leda till inlåsningseffekter. Även kvinnor födda i Sverige som står långt från arbetsmarknaden riskerar att få en långsam etablering om tiden med föräldraledighet blir långvarig. (SOU 2016:73, 189)

Att vara hemma beskrivs som något negativt genom att utgöra motsatsen till det positiva som finns på förskolan (kompisar och språkutveckling) och genom den negativa beskrivningen som inlåsning av kvinnor framträder en bild som inte direkt karakteriseras av omsorg, kärlek och trygghet. Att föräldrar lönearbetar ses som det bästa för vissa barn medan för andra barn (till föräldrar som antas vara i lönearbete) är det bästa för barnen att vara hemma.

För tid när förskolan eller skolbarnomsorgen har stängt för planering eller sommarstängt för att personalen ska ha semester väljer många föräldrar av olika anledningar att låta barnet vara ledigt, t.ex. för att barnet inte ska behöva vara på en ny förskola eller med vikarier som inte känner barnet. Att antalet dagar per år föreslås bli något lägre än dagens genomsnittliga uttag får till följd att vissa familjer kommer att få svårare att vara lediga vid sådana situationer. För många barn kommer dock möjligheterna att vara hemma öka eftersom föräldrarna garanteras årliga pottor av dagar fram till och med barnets tioårsdag. (SOU 2017:101, 668)

Vid tillfällen som under sammanslagningar uppfattas problematiseras det inte att föräldrar inte ”vill” ha sina barn på förskolan och de ska då kunna vara lediga. Erfarenheter av exempelvis flykt osynliggörs i resonemanget där föräldrar som invandrat till Sveriges möjlighet att känna osäkerhet kring vilken trygghet barn ges inom den svenska förskolan undantas.

Av de barn som träffas av den föreslagna begränsningsregeln finns det dock barn som är i särskilt utsatta situationer, t.ex. har många kommit hit tillsammans med sina föräldrar och sökt skydd från traumatiska händelser och kan vara i behov av extra stöd från föräldrarna. Detta behov måste vägas mot de fördelar som begränsningsregeln medför för barn och hänsyn måste också tas till att det i dessa situationer finns andra funktioner i samhället vars ansvar då träder in. Utredningen bedömer att den föreslagna begränsningsregeln till övervägande del torde kunna ha positiva konsekvenser för de barn som omfattas. (SOU 2016:73, 14)

Enligt övervägandet ovan väger fördelarna med begränsningen, alltså medverkan i förskola et cetra, tyngre än vikten av trygghet i hemmet inom familjer som flyttat till Sverige. Andra samhällsfunktioner anses också vara de som kan erbjuda barn som flytt trygghet. Poängen här är att ”vissa” barn behöver komma utanför hemmet för att nå trygghet, medan andra barn får trygghet genom att vara hemma. Trygghet står i kontrast till inlåsning, som hemsituationen beskrivs som och trygghet kan inte finnas i inlåsning i ett samhälle som bygger på individuell

frihet.

I detta inledande kapitel av analysen har jag visat hur utredningarna konstruerar problemet med ”jämställdhet” som ett problem på individnivå, att problemet koncentreras till gruppen kvinnor och främst till invandrade kvinnor. ”Problemet” som invandrade kvinnor förstås som genomsyrar även synen på ”deras” barn när vad som förstås som bäst för barn varierar beroende på vilka barn det handlar om. Genom denna konstruktion av kvinnor och barn som olika framträder också en bild av ”svenska” kvinnor som motsatta till invandrade kvinnor, en bild som Mulinari, Knocke och De los Reyes med flera beskrivit som en vanlig mekanism i placeringen av invandrade kvinnor utanför nationen där ”svenska” kvinnor anses göra familj, jämställdhet och arbetsmarknadsdeltagande på rätt vis.

5.2 ”Frihet” och lönearbete

För att förstå hur ”problemet” konstruerats vänder jag mig i detta kapitel till Bacchis andra fråga: *Vilka förutsättningar eller antaganden ligger bakom representationen av ”problemet”?* Frågan handlar om att ringa in och förstå själva diskursen med dess inneboende logiker som förutsätter att diskursen kan kännas ”naturlig” och dominera hur vi tänker kring politiska frågor (Bacchi 2009). En stor fråga, med andra ord. Huvudproblemet som jag lokaliserat i min analys handlar om olika kvinnors lönearbete och integration. Den tredje frågan Bacchi ställer handlar om - hur representationen av ”problemet” uppstått. För att se diskursens formation kommer jag att lokalisera nyckelkoncept och binära system så som arbetsmarknad och etableringsinsatser då jag menar att de formats genom diskursens historiska framväxt och genom att analysera dessa kan jag också ringa in diskursen (Bacchi 2009, 7).

5.2.1 Lönearbetarnormen

Jag kommer inleda denna del av analysen med att se till hur nyckelkoncept som definierar diskursen formats genom historien. Detta görs till stor del med stöd i tidigare forskning som presenterats i inledningen och med teori om arbete. Forskare har visat på hur *lönearbetarnormen* idag är stark och starkt förknippad med hur jämställdhet ska ”göras” (Carbin, Overud & Kvist 2017; Rönnblom 2011). Jämställdhet ”göras” genom att kvinnor lönearbetar lika ”fria från ansvar för hemarbete” som män (Carbin, Overud & Kvist 2017, 21). Det betalda arbetet som överordnat det obetalda hemarbetet är tydligt i utredningarnas fokus på betalt arbete. Utredningarna som handlar om föräldraskap fokuserar betydligt mer på förvärvsarbete än på själva föräldraskapet. Att skapa förutsättningar och ökade möjligheter för lönearbete finns hela tiden med som en motivering för hur och vad som bör göras för att ”göra” jämställdhet.

Med större fokus på anpassningar och att möjliggöra arbete ges gravida kvinnor ökade förutsättningar att fortsätta förvärvsarbete även under graviditeten. Det minskar den totala frånvarotiden från arbetsmarknaden vilket är positivt eftersom längre frånvaro från arbetsmarknaden, p.g.a. långa perioder med sjukskrivningar, graviditetspenning, föräldrapenning och föräldraledighet, kan leda till sämre löneutveckling, sämre karriärutveckling och lägre livsinkomst.”(SOU 2017:101, 616)

I citatet ovan förstås graviditet som en process som ska kunna ske inom ramen för lönearbete. En förbättrad arbetsmiljö beskrivs som en förutsättning för att gravida kvinnor ska kunna

förvärvsarbete även under graviditeten (SOU 2017:101, 616). Det som görs är att det reproduktiva arbetet ses som något som ska inkorporeras i lönearbetarsystemet när de förstås som ett hinder snarare än som en avgörande del av samhällets som helhet (Federici 2004). Att en gravid kvinna inte skulle kunna, vilja eller önska förvärvsarbete är inte ens möjligt att tänka i den lönearbetarnormen vi befinner oss i. Arbete kan givetvis vara en källa till självförverkligande, frihet och glädje men kan även vara en inlåsning i sig, vilket det inte beskrivs som i utredningarna. Arbetsmarknaden beskrivs stundtals som svår att nå ”*Å andra sidan finns det svårigheter för personer med låga kvalifikationer, särskilt utrikes födda, att komma in på arbetsmarknaden.*” (SOU 2017:101, 161). Återigen på en individnivå där individen har svårt att lyckas komma in på arbetsmarknaden men inte utifrån vad inträde på arbetsmarknaden kan innebära utöver ekonomisk självständighet. Kvinnors deltagande på arbetsmarknaden har varit och är ett viktigt resultat av feministisk kamp men den position som lönearbete fått i diskursen riskerar att osynliggöra problem inom arbetsmarknaden. Det är genom vad som inte kan sägas eller tänkas som diskursen framstår som allra tydligast (Foucault 1979, Bacchi 2009). Det reproduktiva arbetet är helt avgörande för det kapitalistiska systemets överlevnad och ändå nedgraderas vikten av arbetet som något ”naturligt/biologiskt” vilket antingen står utanför eller ska fungera inom det ekonomiska systemet (Federici 2012, 17).

Det finns en stark ambivalens i hur föräldraledighet framställs för olika grupper. Jag har i tidigare kapitel visat hur föräldraledighet görs till ett ”problem” för vissa grupper framför andra. I SOU 2016:73 står det att ”*föräldrapenningen kan idag även fungera som en inlåsningsmekanism för föräldrar som står långt från arbetsmarknaden på så sätt att arbetssökande insatser eller etableringsinsatser försenas*” (ibid, 306-307). Medan det står i SOU 2017:101 att ”*längden på ledigheten inte är problemet utan den ojämna fördelningen av ledigheten*”. Inlåsningsmekanismer och etableringsinsatser skrivs ständigt samman i texterna när meningen likväl hade kunnat stanna efter: står långt ifrån arbetsmarknaden. Invandrade kvinnors narrativ i de båda utredningarna är kanske det som är mest framträdande (Läs: det ”största problemet”). Vid en närläsning av texterna framkommer det en bild av att vissa (Läs: invandrade kvinnor) saknar incitament att förvärvsarbete:

Föräldrar som saknar arbetsmarknadsanknytning innan de får barn eller innan den tidpunkt då de blir bosatta i Sverige skulle därmed få förstärkta incitament att etablera sig på arbetsmarknaden innan de får barn. (SOU 2016:73, 193)

Samtidigt som det skrivs att kvinnor och män inom den grupp som invandrat till Sverige av skyddsskäl och fått uppehållstillstånd är den grupp ”*som i genomsnitt möter de största*

svårigheterna att etablera sig på arbetsmarknaden". Här hade det kunnat redogöras för studier som visar på hur arbetsmarknadens strukturer utgör en motsättning för grupper men resonemanget som följer beskriver det främst som ett "problem" med en viss grupp framför ett strukturellt problem:

Det handlar till exempel om behov av att lära sig språket, att humankapitalet i lägre grad är anpassat till förutsättningarna i det nya landet och att nätverk och kontakter i arbetslivet är mindre utvecklade. Men även höga krav i arbetslivet vad gäller utbildning och yrkeskompetens samt diskriminering kan vara förklaringar till skillnaderna. (2016:73, 102)

"Det handlar" garanterat om individen, medan diskriminering "kan vara" en förklaring. Hur kan vi då förstå denna beskrivning av individers brister framför systemets bristande inkludering och exkluderande karaktär? En utgångspunkt är i den individualiserade föräldraförsäkringen och tvåförsörjarmodell som bidragit till att lönearbete blivit den princip som "gör" jämställdhet mellan kvinnor och män. Genom nyliberal politik om individens frihet och entreprenörsförmåga i fokus blir individens framgångar och misslyckanden en historia om den egna personen snarare än kollektivet eller strukturer (Fahlgren, Mulinari & Sjöstedt 2016). De los Reyes, Knocke och Neergard med flera har visat på hur arbetsmarknaden dels organiseras genom inkluderande underordning genom att:

Bryta arbetslöshet och höja sysselsättningsgraden för personer med utländsk bakgrund genom sysselsättning i underordnande positioner inom arbetslivet och i sin förlängning genom att utöka en låglönesektor inom tjänstebranschen, där avdrag för hushållsnära tjänster utgör den kanske främsta exemplet (Neergard 2006, 22).

Samtidigt som invandrade kvinnors förvärvsarbete osynliggjorts genom historien (de los Reyes 2016, Knocke 2011). Det svenska jämställdhetsidealet bygger på värden som frihet, jämlikhet och delad makt – värden som i den nationella diskursen om tvåförsörjarmodell uppnås genom lönearbete. Det obetalda arbetet beskrivs stundtals i utredningarna som en "inlåsning", tillika motsvarigheten till frihet och omöjligt att kombinera med att "göra jämställdhet". Det obetalda arbetet förstås även som negativt genom att beskrivas som en "inlåsning". Även integration ingår i lönearbetarnormen precis som Borschorst, Siim och Knocke skriver "görs" integration genom lönearbete. Etablering utgör ett nyckelkoncept i SOU 2016:73, där föräldraledighet ska begränsas till fördel för etablering i syfte att "göra" integration genom lönearbete.

När föräldrar arbetar eller deltar i etableringsuppdraget uppstår även positiva effekter för etableringen i samhället i stort såsom ökade kunskaper i svenska språket, uppbyggnad av nätverk och erfarenheter samt ökade kunskaper om den svenska arbetsmarknaden. (2016:73, 279)

Det finns en etablerad tanke i diskursen om att en ökad integration och frihet nås genom lönearbete. Om vi ser till exempelvis den inkluderande underordningen på arbetsmarknaden idag, kan vi ifrågasätta om lönearbete alltid medför dessa positiva effekter samt ifrågasätta hur mottaglig arbetsmarknaden är för olika grupper. Föreställningen om lönearbete som en frigörande princip utgår ifrån en privilegierad position och nyliberal förståelse av arbete, där lönearbete är den princip som möjliggör individens självförverkligande och utveckling (Harvey 2007).

5.2.2 Bristande formuleringar och tystnader

När en viss diskurs analyseras är det viktigt att se vad som utelämnas och inte problematiseras samt hur en fråga hade kunnat tänkas annorlunda kring. I kapitel 4. Invandring, etablering och försörjning (SOU 2016:73, 87-128) finns det tabeller över inkomstnivå, utbildningsnivå och så vidare bland personer som invandrat till Sverige med och utan barn. Det görs även skillnad på om personer är födda utanför Europa eller inom Europa, där det visar sig att personer födda utanför Europa har lägre inkomstnivåer än de födda inom Europa. Däremot finns ingen tabell över var grupperna befinner sig på arbetsmarknaden. I diskursanalys är viktigt att se var tystnader finns och vad som utelämnas och här ser jag en avgörande faktor som inte omnämns vilket handlar om – vem som arbetar med vad och under vilka förutsättningar. Utifrån ett marxistiskt perspektiv kan lönearbete analyseras som en fastlåsning av arbetare i det kapitalistiska systemet men i vår nyliberala samtid är lönearbete förknippat med frihet och autonomi, snarare än alienation. En avgörande ambivalens i utredningarna är att lönearbete beskrivs som emancipatoriskt och tillgängligt för alla när förvärvsarbete även kan innebära fastlåsning och att själva arbetet i sig är villkorat olika för personer beroende på kategoriseringar som klass, kön och etnicitet (Neergard 2006, Knocke 2011).

Det finns kapitel som delvis handlar om arbetsmarknadens strukturer som kapitel 4 i SOU 2017:101: *Utmaningar och möjligheter – hur ser dagens arbetsliv ut?*, det skrivs tydligt att arbetsmarknaden är könssegregerad, att kvinnor arbetar deltid i högre utsträckning än män etc. De strukturer som beskrivs framställs som allmänna:

Föräldrarnas position på arbetsmarknaden i form av t.ex. anställningsform och anställningsförhållanden, liksom föräldrarnas inställning till förvärvsarbete, kan påverka föräldraledighetens längd och även hur anknytningen till arbetsmarknaden ser ut på sikt efter att ett barn fötts eller adopterats. I vissa sektorer och yrken kan svårigheterna att ersätta arbetstagaren vara mer utmanande, medan det är lättare i andra. Det finns i vissa sektorer goda utvecklingsmöjligheter och en god löneutveckling medan det finns små möjligheter i andra. Detta kan prägla föräldrarnas arbetsorientering, där det kan finnas större incitament att återgå snabbt till arbete om det finns goda utvecklingsmöjligheter eller om arbetet till exempel ger goda möjligheter till anpassning och att kombinera föräldraliv och arbetsliv. Arbetets innebörd, t.ex. monotona arbetsmoment eller fysiskt och psykiskt påfrestande arbete kan också påverka motivationen till en snabb återgång. (SOU 2017:101, 380)

I citatet framgår inte vilka grupper som befinner sig i yrken med ”goda utvecklingsmöjligheter” eller vilka grupper som arbetar i monotona arbeten. Det framstår snarare som en objektiv realitet att om du arbetar i vissa yrken kan incitamenten vara lägre att återgå i förvärvsarbete, vilket står i kontrast till den positiva position förvärvsarbete har i utredningarna i övrigt.

Sökandet efter tystnader leder min analys vidare in på vad det är som lämnas utanför, o-problematiserat. Var finns tystnader och hur kan ”problem” tänkas annorlunda kring? Precis, som Rönnblom (2011) beskriver det i sin forskning definierar jag brister i problemformuleringarna i Utredningarna. De främsta ”problemen” som beskrivs är konsekvenser av att kvinnor förvärvsarbetar mindre än män. Konsekvenserna som beskrivs är låg pension, försämrade anknytning och utvecklingsmöjligheter på arbetsmarknaden, låg ekonomisk självständighet m.fl. ”Problemet” att kvinnor förvärvsarbetar mindre än män och tjänar mindre pengar än män borde härledas till att män inte är hemma och utför obetalt arbete, samt att arbetsmarknaden består av manliga normer kring arbete där visst arbete (som omsorg) värderas lägre oavsett om det är betalt eller obetalt. Det klassiskt kvinnligt kodade arbetet omsätter inte samma möjligheter till självförsörjning som de manligt kodade arbetena och vi har världens mest könssegregerad arbetsmarknad, vilket understryks i utredningarna. Genom att minska kvinnors föräldraledighet ska detta jämnas ut.

En viktig tystnad i utredningarna handlar om var personer befinner sig på arbetsmarknaden efter kategoriseringar som klass, kön och ”ras”/etnicitet vilket även påverkar möjligheter till självförsörjning och fördelning av föräldraledighet. Exempelvis innebär systemet så som det är organiserat idag att de personer som tjänar minst förlorar total inkomst i hushållet om den som tjänar mest är föräldraledig, personer som behöver pengarna som allra mest – ser minst jämställda ut i statistiken. Då kvinnor dels tjänar mindre och är mer föräldralediga än män i alla grupper i samhället, utgör inte kvinnor i denna grupp ett undantag

som sådant. Den nya modellen som presenteras i SOU 2017:101 skulle, genom slopandet av lägstanivån, förbättra möjligheter för låginkomsttagare att dela mer lika, men statistiken som presenteras utgår inte ifrån den möjligheten. Det är dessutom enbart de dagar på sjukpenning nivå som ingår i de reserverade dagarna, vilket innebär att de föräldrar som inte förvärvsarbetat tillräckligt för att få sjukpenningens nivå inte har några krav på att dela dagar överhuvudtaget.

När vi tänker på att den individuella föräldraförsäkringen, reserverade månader och offentlig barnomsorg funnits under de senaste 20 åren är det snarare intressant att fokusera på varför de grupper som ekonomiskt gynnas i systemet inte ”gör” föräldraskap jämställt, kanske framförallt varför mäns makt och ansvar utgör en sådan tystnad. Ett förslag är fler reserverade månader men det finns ett tydligt avståndstagande från att göra en total uppdelning, då flexibilitet och fria val värderas högt. En alternativ problemformulering hade kunnat vara ”män utför idag för lite obetalt arbete” och en lösning hade kunnat vara en total individualisering av dagar. Men eftersom att kvinnor och män ingår i en ”fredspakt” som Rönnblom (2011) beskriver det går det inte att formulera ett kön som problemet (även om kvinnor indirekt är de som görs till problemet) utan jämställdhet är något som ska gynna kvinnor och män och som ska ske i samförstånd över att det är bra ”för alla”. Det är dock omöjligt för kvinnor och män att ha samma makt och ekonomiska position utan att män förlorar en del makt och pengar.

5.3 Att välja eller befinna sig

I detta kapitel kommer jag att göra en närläsning av texterna och analysera dem utifrån Bacchis andra fråga om vilka förutsättningar och antaganden som finns i diskursen och Faircloughs (1995) begrepp *transivitet*. Jag menar att transivitet är användbart då det handlar om att se hur subjekt och objekt förbinds med egenskaper, händelser och processer. Hur subjekspositioner skrivs fram berättar något om hur de förstås inom diskursen. Kvinnor och män, eller ”problemet” och ”icke-problemet” beskrivs olika i texterna. ”Problematiska” händelser eller fenomen beskrivs som val kvinnor gör medan män snarare rent ”naturligt” befinner sig på vissa positioner eller i centrum för vissa händelser. Exempelvis:

Kvinnor väljer dock i större utsträckning än män att byta arbetsgivare i samband med första barnets födelse och de byter oftare till arbetsplatser som underlättar möjligheten att kombinera familje- och arbetsliv. (SOU 2017:101, 165)

Män befinner sig i högre grad än kvinnor på ledande positioner i arbetslivet. (SOU 2017:101, 165)

Det första citatet beskriver hur kvinnor ”väljer” andra yrken eller arbetsplatser efter att första barnet fötts, vilket män ”inte gör” i lika hög utsträckning. Här kunde formuleringen varit ”kvinnor byter arbetsgivare.” istället för ”väljer” eller bara ”återfinns” på andra arbetsplatser. Män beskrivs i citatet ovanför som att de ”befinner” sig på ledande positioner i arbetslivet, inte genom val, på bekostnad av eller tack vare någon annan. Det beskrivs som objektivt och oladdat. Kvinnor ”väljer” alternativ som kan ses som problematiska utifrån hur jämställdhet ”görs” och män framställs inte som aktiva i ”görandet” av jämställdhet.

Bestämmelserna är neutralt utformade, men på grund av normer och uppfattningar om föräldraskap, kvinnliga och manliga roller, olika förutsättningar och kulturer på olika arbetsplatser så är det i högre utsträckning kvinnor som väljer att gå ned i tid när barnen kommer, även om andelen deltidsarbetande pappor har ökat något över tid. (SOU 2017:101, 473)

Deltidsarbete och att gå ner i tid under småbarnsåren är något kvinnor gör i betydligt högre utsträckning än män (SCB 2018; LO 2018). I citatet ovan återges faktorer som kan förklara varför detta inte ”görs” jämställt, men det centrala för denna analys är just vilka som beskrivs som aktiva subjekt. I citatet ovan framstår kvinnor som de som ”gör” ojämställdhet genom att de väljer att gå ner i tid. Andelen pappor vilka deltidsarbetar beskrivs ha ökat. Det skrivs inte att pappor ”valt” att deltidsarbeta i högre utsträckning utan detta ha bara ”skett”, utan någon förklaring. Män återfinns ständigt i dessa neutrala och naturliga positioner och inte som aktiva deltagare i ”görandet” av jämställdhet, familj eller ojämlikhet. Att *välja* visar sig vara ett

intressant verb att följa i texterna. I de fall subjekt, grupper eller föräldrar beskrivs göra val är det i princip alltid kvinnor som *väljer*.

Det saknas officiell statistik om hur vanligt det är att barn har fler än två vuxna som utövar ett föräldraskap, exempelvis när en ensamstående kvinna eller ett lesbiskt par väljer att gå samman med en man eller ett manligt par för ett delat föräldraskap. (SOU 2017:101, 269)

Tanken om lesbiska par eller ensamstående föräldrar som gör familj enligt citatet ovan återkommer i texterna. Det saknas statistik (vilket utredningarna bygger många övriga uttalanden på) för hur detta fenomen ser ut men att ”valet” finns är utredarna uppmärksamma på. Kvinnor har genom denna beskrivning också makten över föräldraskapet då de ”går samman med en man eller ett manligt par”. Det manliga paret beskrivs som passiva deltagare och kvinnor som aktiva i ”görandet” av föräldraskap. Det som behöver förändras genom tanken att kvinnor ”gör” jämställdhet är att kvinnor som individer behöver ”göra” andra val för att ”göra” jämställdhet. En av få gånger män intar rollen som aktiva subjekt är när systemets förändrade ekonomiska struktur beskrivs.

Ett höjt inkomsttak i den tillfälliga föräldrapenningen kan bidra till att män, som i genomsnitt har högre löner än kvinnor, i högre utsträckning väljer att använda förmånen och att fördelningen av förmånen därmed kan bli mer jämställd. (SOU 2017:101, 666)

Män skulle kunna *välja* föräldraledighet om den ekonomiska ersättningen blev högre. Mäns låga uttag av föräldraförsäkring förstås genom ekonomiska incitament medan kvinnors ”val” att vara föräldralediga inte förstås genom ekonomiska incitament, utan som ett val som görs utifrån normer och könsroller. På detta vis kopplas även män samman med ekonomi och kvinnor med det reproduktiva arbetet, då kvinnor inte förstås göra val genom ekonomiska incitament och män inte förstås fatta beslut grundat i vilja att vara hemma.

Med nuvarande uttagsmönster för föräldrapenning är det främst kvinnor som påverkas av förslaget. Utredningens förslag förväntas bidra till att nå en snabbare etablering på arbetsmarknaden för framför allt kvinnor, och därigenom bidra till förbättrad jämställdhet i form av ökad ekonomisk självständighet för kvinnor på kort och på lång sikt. (SOU 2016:73, 17)

Förslaget om att begränsa föräldrar som kommer till Sverige med barn ska bidra till jämställdhet då begränsningen, som främst påverkar kvinnor, kommer att kräva att kvinnor deltar på arbetsmarknaden eller i etableringsinsatser. ”*Den grupp som i genomsnitt har lägst andel förvärvsarbetande är utrikes födda kvinnor som fått uppehållstillstånd av skyddsskäl och*

anhöriga till dessa” (SOU 2016:73, 101). Förvärvsarbete är vad som kommer att skapa självständighet (frihet) och jämställdhet, så som det förstås i Sverige.

Kvinnor tar även ett större ansvar för omsorgen av barn och övriga anhöriga. En längre föräldraledighet för äldre barn kan därmed försena möjligheterna till egenförsörjning och en högre ekonomisk standard som gynnar barnet. (SOU 2016:73, 238)

I citatet ovan sätts omsorg i motsatts till lönearbete då omsorg beskrivs som ett hinder för att kvinnor ekonomiskt ska kunna ta hand om sina barn. Invandrade kvinnor, som citatet handlar om, förstås som utanför det svenska systemet när jämställdhet och omsorg i Sverige till stor del handlar om ekonomi och lönearbete. Det är tydligt hur ”problemen” som beskrivs utgår ifrån olika syn på olika grupper i samhället när vi ser denna formulering kopplat till vissa föräldrar i kontrast till det stycke vi tidigare läst om att *”Det är inte längden på ledigheten som är problemet utan fördelningen föräldrarna emellan”*. Att se omsorg som ett hinder för lönearbete är även ett tydligt sätt att säga att betalt arbete är mer värt än obetalt arbete. Det obetalda arbetet förutsätts ske och ska hanteras inom en tvåförsörjarmodell.

Som visats har utrikes födda kvinnor lägre sysselsättningsgrad och högre arbetslöshet än utrikes födda män. Kvinnor etablerar sig också generellt sett långsammare på arbetsmarknaden än män. I ett betänkande från den s.k. AKKA-utredningen konstateras också att kvinnor som invandrat erbjuds mindre omfattande och mindre relevanta arbetsmarknadsinsatser än vad som erbjuds män som invandrat. (SOU 2016:73, 109)

Å ena sidan utredningarna är tydliga med att poängtera och skriva fram det obetalda arbetet som kvinnor i huvudsak utför, under rubriker som ”fördelningen av hem- och omsorgsarbete” och ”olika förväntningar på kvinnor och män” och så vidare (SOU 2017:101). Men å andra sidan osynliggörs och förminskas detta genom formuleringar som den ovan. Kvinnors framställs som sysslolösa och arbetslösa i högre utsträckning än män och det som osynliggörs är att kvinnor arbetar mer obetalt i hemmet och är långt ifrån sysslolösa. Utifrån Federicis analys att osynliggörandet och nedvärderandet av kvinnors obetalda arbete handlar det dels om behovet av kvinnor och migranter som reservarbetskraft (inte som en självklar grupp på arbetsmarknaden) och dels om kapitalismens behov av att det reproduktiva arbetet fortgår obetalt (Federici 2004). I citatet ovan lyfts en förklaring till att kvinnor står längre ifrån den betalda arbetsmarknaden än män som handlar om inkludering i systemet, en förklaring som står i kontrast till de citat när kvinnor *väljer*. Det finns också en skillnad i tonen när det talas om kvinnor och mäns uttag av föräldrapenning. Kvinnor beskrivs indirekt som ”inlåsta” vilket jag diskuterat tidigare men i citatet nedan används ett, för utredningarna ovanligt ord om mäns

uttag av föräldraförsäkring:

För kvinnor i denna situation, totalt 1 999 kvinnor, var uttaget av föräldrapenning intensivt och ofta långvarigt (...) För kvinnor födda i länder inom EU/Norden var andelen kvinnor som använde föräldrapenning något lägre. För män var användningen av föräldrapenning mer blygsam, totalt omfattade gruppen 1 226 män, och andelen som använde föräldrapenning var högst i slutet av perioden. (SOU 2016:73, 154)

Kvinnor beskrivs som att använda föräldrapenningen ”intensivt” och ”långvarigt” medan män är mer ”blygsamma” i motsatts till kvinnors ”intensiva” användande. Synonymer för blygsam är – Hänsynsfull, ödmjuk och måttlig m.fl. Synonymer för intensiv är – ettrig, hetsig och våldsam m.fl. Detta kan dels analyseras i relation till kön och förställningar om kön kopplat till ”ras”/etnicitet men även i relation till synen på personer som har bidrag och inte lönearbetar. Ett ”blygsamt” uttag kan kopplas till förvärvsarbete medan ett ”intensivt” användande betyder en lägre nivå av förvärvsarbete.

5.4 Ambivalenser i utredningarna

I kommittédirektiv ”*Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en översyn av föräldraförsäkringen*” (dir. 2016:10) efterfrågas en jämförelse med andra länders system för föräldraförsäkring för nyanlända flyktingar. Denna efterfrågan i relation till möjligheten att begränsa i svensk kontext, menar jag, utgår ifrån självbilden av att Sverige har ”det mest generösa systemet”. På övriga punkter efterfrågas inte jämförelser med andra länder. Jag tolkar direktivet som att det finns en tanke om att Sveriges system är i framkant och att vi inte behöver jämföra oss med andra för att motivera de reformer som drivs igenom, när de handlar om att exempelvis utvidga möjligheter. När begränsningsregeln ska motiveras däremot kräver genomförandet en jämförelse med andra mer restriktiva länder för att motivera begränsningen av föräldraledighet för vissa grupper. Detta då begränsningen motsäger den nationella självbilden av jämlikhet. Danmark är ett land som bland annat gjort sig känt de senaste åren för sin rasistiska politik och det danska försäkringssystemet genomsyras precis som Borchorst och Siims skrivit om av begränsningar och skillnader mellan grupper beroende av exempelvis medborgarskap.

Rätt till barnomsorg finns för alla barn äldre än 26 veckor, men för att få bidrag från kommunen för att ta hand om sina egna barn i hemmet krävs att föräldern har bott i Danmark i sju av de senaste åtta åren. Detta utestänger de föräldrar som kommer till Danmark från länder utanför EU/EES-området från möjligheten att få sådan ersättning i nära anslutning till tidpunkten för bosättning. (SOU 2016:73, 170)

I utredningen visas på rasistiska strukturer som i citatet ovan, vilka lyfts i motsats till svensk politik. I relation till Danmark, Norge, Finland och Tyskland har Sverige det mest generösa systemet överlag för föräldraförsäkring och även kopplat till nyanlända flyktingar.

I samtliga studerade länder finns alltså trösklar för tillgång till föräldrapenningsystemen, något som skiljer sig från Sverige där rätt till ersättning baseras på bosättning och utan krav på viss tids försäkring, via boende eller arbete för full föräldrapenning, om än med en lägre ersättningsnivå (SOU 2016:73, 177)

Eftersom att Sverige ”är generösa” finns det möjligheter att vara mindre generösa och samtidigt fortsätta att ”vara bäst”. Den internationella jämförelsen skapar en bild av det är en helt rimlig reform som ska genomföras, inget exceptionellt. I begränsningsförslaget som läggs fram finns det inte heller explicit rasism som i exemplet från Danmark. Det som utmärker förslaget och de maktordningar som opererar genom det och inte de konkreta åtgärderna som föreslås utan mot vilka grupper de riktar sig och genom vilka föreställningar. Beskrivningar och förståelsen om

föräldrar som olika bygger på och reproducerar föreställningar om olikhet efter klass, kön och ”ras”/ etnicitet. Att detta ”görs” genom att fokusera på jämställdhet och arbete inger även en tanke om att begränsningen ska genomföras för ”deras bästa”. För alla är det bättre att förvärvsarbete än att inte förvärvsarbete oavsett med vad, blir ett centralt budskap. Den nya begränsningsregeln är dessutom en åtgärd som i praktiken kommer att påverka en liten grupp av föräldrar då det redan 2014 genomfördes en regelförändring där möjligheten att använda föräldraförsäkring efter det att barnet fyllt 4 år reducerades till 96 dagar. Den nya begränsningen påverkar därför de föräldrar som bosatt sig i Sverige där barnet är fött utomlands före januari 2014.

De kortsiktiga konsekvenserna av förslagen på arbetsutbud, sysselsättning och skatter bedöms vara marginell givet det antal personer som antas beröras av förslagen men också givet att det tar tid för nyanlända att etablera sig på arbetsmarknaden. (2016:73, 295)

Det är inte heller så att föräldrar som kommer till Sverige med barn alltid tar ut mycket föräldraförsäkring utan en del tar istället ut betydligt mindre är föräldrar som fött barn i Sverige.

Uttaget är förhållandevis högt för barn som är äldre än två–tre år när de kommer till Sverige. För en treåring används en i relation till barn födda i Sverige hög andel av dagarna under perioden då barnet är mellan tre och åtta år. Å andra sidan är uttaget av föräldrapenning i genomsnitt lägre sett över hela åttaårsperioden för de barn som är mycket små när de kommer till Sverige. (SOU 2017:73, 146)

Både bland föräldrar födda i Sverige och föräldrar födda utomlands är föräldraförsäkringen ojämnt fördelad mellan män och kvinnor:

Hälften av barnen där båda föräldrarna är födda utomlands har en mamma som tagit ut mer än 380 dagar, medan det för barn med båda föräldrarna födda i Sverige är ca 35 procent som har tagit ut så många dagar. (SOU 2017:73, 147-148)

I de fall kvinnor tar ut stor andel av föräldraförsäkringen finns det förklaringar som ”normer” och så vidare, för att detta sker. Däremot att det i gruppen invandrade män finns de som tar ut många dagar föräldraledighet ger sig inte utredningarna på att försöka analysera eller förstå, detta förblir ”svårtolkat”:

Skillnader finns dessutom beroende på om pappan har invandrat eller är född i Sverige. Där är mönstret dock mer svårtolkat. Det är en högre andel pappor som invandrat som tar ut många dagar, men även en högre andel som inte tar ut några dagar alls. (SOU 2017:73, 149)

Här menar jag att det återigen handlar om män och deras aktörskap som föräldrar. Det går bortom att vara tolkningsbart när män återfinns i handlande som inte förväntas av dem dels på grund av att de är män men också på grund av att de är ”andra” män, vilka förväntas vara hemma lite då ”andra” kvinnor förväntas vara hemma mycket.

Föräldrapenning för de som kommer till Sverige utgörs till stor del av ersättning på grundnivå, särskilt för kvinnor, vilket kan vara en förklaring till det mer intensiva uttaget då gruppen av ekonomiska skäl kan behöva ta ut fler dagar per månad än vad föräldrar med högre ersättning kan behöva. Det mer intensiva uttaget av föräldrapenning kan också förstärkas i de fall hushållet ansöker om ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453). En förälder som söker ekonomiskt bistånd är skyldig att först använda andra former av ersättningar och bidrag för sin försörjning, exempelvis föräldrapenning. (SOU 2016:73, 158-159)

Det visar sig även finnas ytterligare en förklaring till att vissa föräldrar tar ut en stor andel föräldraförsäkring även om barnet är äldre. Det är helt enkelt inte ett val att använda eller inte använda föräldraförsäkring om du är i behov av ekonomiskt bistånd och har föräldraförsäkring kvar att ta ut, vilket dels kan vara förklaring till varför statistiken ser ut som den. En förklaring som inte nämns när statistik presenteras.

5.4.1 Position

Det är intressant att se när utredningarnas avsändare blir synliga i texten och när texten tar en mer neutral position. I SOU 2016:73 framträder det en ambivalens i utredarnas relation till sitt uppdrag eller snarare av vad de inte vill att uppdraget ska vara:

I direktiven anges inte närmare vilken grupp av föräldrar som ska omfattas av begränsningen av föräldrapenningen annat än att den ska gälla för ”föräldrar som kommer till Sverige med barn”. (...) Däremot anges att begränsningen ska gälla efter barnets tvåårsdag eftersom föräldrapenningsuttag för äldre barn kan försena etableringen på arbetsmarknaden. Direktiven hänvisar till den överenskommelse som regeringen ingått med Moderaterna, Liberalerna, Centern och Kristdemokraterna med anledning av flyktingsituationen. (SOU 2016:73, 187)

Även om hänvisningen till överenskommelsen mellan regeringen och allianspartierna möjligen skulle kunna ge intryck av att det i första hand är föräldrar som kommer till Sverige som asylsökande som ska omfattas av begränsningen framgår någon sådan avgränsning emellertid inte av direktiven. Utgångspunkten bör därför vara att begränsningen ska utformas i enlighet med direktivens ordalydelse, dvs. den ska omfatta föräldrar som kommer till Sverige med barn. (SOU 2016:73, 187)

Jag tolkar resonemanget som att utredarna tror att utredningens syfte är att begränsa ”vissa föräldrar”, de som kommer till Sverige av flyktskäl, vilket inte är explicit i direktivet. De kommer därför göra en utredning som fokuseras på alla ”föräldrar som kommer till Sverige med barn”. Vilket är vad som faktiskt står i direktivet. Jag förstår texten som att författarna vill visa motstånd mot att dela in föräldrar genom begränsningar utifrån ”ras”/etnicitet/härkomst och att de genom att hålla fast vid formuleringen ”föräldrar som kommer till Sverige med barn” vill undvika denna form av diskriminering. Samtidigt förkommer det en ständig koppling i texterna mellan begränsad föräldraledighet, arbetsmarknadsdeltagande och etableringsinsatser. Det presenteras statistik över vilka som invandrar till Sverige, hur etablering på arbetsmarknaden ser ut för olika grupper och formuleringar förkommer som:

För kvinnor som invandrat från länder utanför EU/EES var det knappt en tredjedel som efter tre år i landet hade sin huvudsakliga försörjning från förvärvsarbete jämfört med drygt hälften för kvinnor som invandrade från ett EU/EES-land. (SOU 2016:73, 116)

Antalet nettodagar som betalas ut för de föräldrar som kommer till Sverige varierar kraftigt mellan kvinnor och män och beroende på i vilken region föräldern är född. Sett till samtliga dagar som utbetalades under perioden stod kvinnor födda i länder utanför EU/Norden för nästan 80 procent av dagarna. (SOU 2016:73, 160)

Den övergripande ”problemformuleringen” av utrikesfödda kvinnors låga förvärvsarbetande förstärks genom dessa stycken då de ringar in vissa kvinnor som de huvudsakliga ”problemet”. Kombinationen av det inledande och återkommande resonemanget kring att utredarna inte diskriminerar ”vissa föräldrar”, blir motsägelsefullt.

Föräldrapenningens konstruktion medför dock att föräldrar som kommer till Sverige med äldre barn överkompenseras i förhållande till behovet av ledighet med äldre barn. För föräldrar som inte är etablerade på arbetsmarknaden kan möjligheten till ett långvarigt uttag försena etableringen. (SOU 2016:73, 229)

Begreppet ”överkompenserar”, utgår ifrån att ”tillräcklig” ledighet är det svenska snittet för vad föräldrar tar ut under barnets första levnadsår. Ett nationellt snitt som används som måttstock för vilket behov föräldrar har. ”Överkompensera” bär också på andra syftningar när de kopplas samman med etablering. Med hjälp av diskursanalysen framstår en föreställning av ”andra” kvinnor som är föräldralediga i ett system som ”överkompenserar” dem, de beskrivs dessutom som att sakna incitament att göra annat än vara hemma. Denna förståelse av ”andra kvinnor” som även Diana Mulinari skriver om bygger upp en föreställning om homogena grupper som ”Födda utanför Europa/Norden” vilka alla ”gör” och ”är” likadana. Denna diskursiva konstruktion framstår som ”fakta” genom att den presenteras statistiskt, kunskap som i

västerländsk kontext ofta ses som neutral och objektiv. Samtidigt förekommer laddade ord när det skrivs om incitament, inlåsning och överkompensation. ”Problemet” kunde varit att män på ledande positioner i samhället är föräldralediga minst av alla, att detta inte blir ett ”problem” är ett tecken på att betalt arbete är överordnat både obetalt arbetet och ”jämställdhet” samt att problemet ses som individuellt snarare än strukturellt.

6 Slutsatser och avslutande ord

Jag gick in i denna process med tesen ”jämställdhet handlar om betalt arbete” vilket jag menar är en tes som utredningarna bekräftade. Fokus i förslag och motiv bakom åtgärder, kretsar ständigt kring ökat förvärvsarbete för kvinnor, och ”andra kvinnor” framförallt. Att ”göra” jämställdhet, definieras på så vis genom lönearbete i utredningarna. Som analysdelen inleddes är ”problemet” för jämställdhet vad kvinnor gör (eller inte gör) och då främst vad invandrade kvinnor ”inte gör”. Genom fokus på förvärvsarbete underordnas och talas knappt det obetalda arbetet om. Jämställdhet existerar i samklang med ”rätt” nivå av förvärvsarbete och det obetalda hem- och omsorgsarbetet står i motsatts till jämställdhet, när det ständigt beskrivs som dels ”inlåsning” och dels som en förklaring till att kvinnor har lägre pension, sämre löneutveckling och karriärsutveckling med mera.

”Jämställdhetsåtgärder” motiveras olika för olika grupper genom det som inte sägs eller rörs vid i texterna - arbetsmarknadens exkluderande strukturer och skillnad mellan gruppernas möjlighet och frihet till och inom olika förvärvsarbeten. Det framstår i utredningarna som att allt lönearbete är att föredra, framför att inte förvärvsarbete, och det framstår som att valet består av 1. Förvärvsarbete 2. Vara hemma sysslös, vilket dels bidrar till att osynliggöra obetalt arbete och dels utgår från att alla kan/får ett lönearbete bara de vill, samt att allt arbete kommer ge frihet och möjligheter. Detta när vi vet att förvärvsarbete även kan ha negativa effekter. Arbetsmarknaden framställs som tillgänglig, mottaglig och lika attraktiv för alla när det egentligen är både svårt att få ett arbete och när alla förvärvsarbeten inte innebär självförverkligande, utvecklingsmöjligheter eller trygghet. Jag menar att jämställdhetspolitiken befinner sig inom lönearbetarnormen där arbetskritik blir svår, precis som Carbin, Overud och Qvist skriver finns det givetvis många viktiga friheter som vunnits genom kvinnors ingång i betalt arbete men det finns även problem med arbetsmarknadens strukturer och organisering som behöver kritiseras från feministiskt håll.

Det är nedslående att läsa hur utredningarna på något vis gör motsatsen mot vad de vill när de argumenterar för hur de fokuserar på ”föräldrar som kommit till Sverige med barn” men samtidigt gör tydliga skillnader som ”innanför EU” och skriver samman gruppen ”föräldrar som kommit till Sverige med barn” med begrepp som inlåsning. Jag menar att användningen av vissa ord kopplat till specifika subjekt visar på underliggande föreställningar om grupper, vilket de själva skriver är vad de inte vill bidra till. Jag menar även att det är slående hur stark lönearbetarnormen är, att den som sådan inte i något läge

utmanas eller ifrågasätts. Även om utredningarna egentligen handlar om ”ledighet”, är det förvärvsarbete som står i fokus, exempelvis när det gäller gravida kvinnor. Det är väl inte så konstigt tänker jag om en gravid kvinna inte skulle vilja eller orka förvärvsarbete. Men det går knappt att säga högt för förvärvsarbete är det högst stående i jämställdhetsdiskursen och skam den som säger att någon inte kan eller inte vill. Jag tror trots detta inte att jag är den enda som befunnit mig i fullständig alienation då jag exempelvis serverat korv till fulla danskar på Kastrup i någon snabbmatsrestaurang, stirrat mig blind på en ovikt skjorta i en butikslokal på ett köpcentrum eller ifrågasatt varför jag byter blöjor på andras barn (med sämre lön än mina manliga kollegor som vägrar byta blöja) istället för att spendera tid med mitt eget barn. Min förhoppning är att uppsatsen ses som ett bidrag och motivering för att analysera och fundera över vilka grunder och inbyggda föreställningar det finns i diskurser som vi tar för givna som positiva, och att den kan öppna upp för debatter om arbete, föräldraskap och arbete bortom en överordnad lönearbetarnorm. Ett problem med uppsatsen är vad Bacchi pekar på då hon skriver att vi aldrig kan stå utanför diskursen. Genom denna uppsats skulle en kunna säga att jag bidrar till att placera jämställdhet och föräldraskap som en arbetsmarknadsfråga, jag ”står inte utanför diskursen” utan skulle kunna sägas bekräfta den. Min förhoppning är att jag genom detta ”bekräftande” även synliggjort maktstrukturer och organiserande principer som lätt tas för givna och osynliggörs inom diskursen.

Jag gick in i denna uppsats och tänkte att jag skulle fokusera på ”jämställt föräldraskap” som koncept eller i alla fall att det skulle vara centralt för min uppsats, men det har visat sig vara desto mindre fokus på jämställdhet mellan kvinnor och män och ”gemensamt föräldraskap” och istället har fokus legat på hur kvinnor ska ”göra” jämställdhet när mäns roll i princip förblivit osynlig eller passiv. Adoptionens särställning var det som förvånade mig mest under arbetet med utredningarna, kanske då adoption inte är något jag tänkt kring eller mött vid läsning av tidigare forskning och teori. Här anser jag att det är allvarligt hur barns behov uppfattas som olika utifrån exempelvis erfarenhet av invandring jämte erfarenhet av adoption. Barnrättsperspektivet bör vidhålla en jämlik förståelse för vad som är bäst för barn snarare än göra skillnader baserade på föreställningar om klass och ”ras”/enicitet vilket jag uppfattar görs i utredningarna, där vissa föräldrar nästintill framställs som skadliga för sina barn. En viktig slutsats är även hur konstruktionen av invandrade kvinnor utgår ifrån en osynlig ”andra” som i en binär bemärkelse är ”den svenska kvinnan”, som intar en positionen av fri och jämställd. Ett mått som mäts genom förvärvsarbete men som givetvis associeras med andra föreställningar om jämställdhet. Att svenska vita kvinnor inte nämns som grupp bidrar även till en överordnad position av vithet

och svenskhet som göder den nationella identiteten som jämställd. ”De andra” är inte jämställda och de behöver åtgärdas. Individen snarare än strukturen, är även ett genomgående perspektiv som genomsyrar utredningarna och min analys. De negativa konsekvenserna av att individer inte förvärvsarbetar kopplas tillbaka till individen själv och deras barn, förklaringar till varför individen inte arbetar handlar om val och individuella brister snarare än ett diskriminerande system eller lönearbetets tvingande roll. Här menar jag att fokus på det individuella borde ersättas med fokus på de strukturer som skapar förutsättningar och möjligheter, om vi ska förstå något om varför individer befinner sig där de är eller handlar som de gör.

Statens offentliga utredningar ligger till grund för de propositioner som läggs fram i riksdagen. Så, vad har idag hänt med de förslag som läggs fram i utredningarna som analyserats i denna uppsats? Den första propositionen kom redan i mars år 2017, den om begränsningsregeln. Den röstades igenom i sin helhet och gäller idag. Det har kommit två propositioner utifrån det övergripande slutbetänkandet ”*Utredning om en modern föräldraförsäkring*”, där exempelvis fler reserverade månader än så länge inte lett till proposition. De förslag som regeringen beslutade om var att dagar på grundnivå skulle ingå i de reserverade dagarna och att en förälders sambo skulle kunna vara föräldraledig. Förslaget att reservera dagar på grundnivå röstades sedan ner i riksdagen. I det delbetänkandet som lämnades om begränsningsregeln yrkade utredarna på att detta skulle bli en allmän regel inom föräldraförsäkringen, vilket även lades fram i det övergripande slutbetänkandet. Så har det inte blivit. Vissa ”jämställdhetsreformer” går snabbare än andra att genomföra. Det vi ser genom att begränsningsregeln blivit realitet är hur den allmänna socialförsäkringen genomgår en förskjutning från att vara just allmän till att bestå av särregleringar efter maktstrukturen ”ras”/etnicitet. En förskjutning som sker i det dunkla. En process jag menar är viktig att fortsätta följa och synliggöra i framtida forskning, för att kunna motverka.

En poäng jag hoppas blivit tydlig i uppsatsen är att om jämställdhet handlar om lönearbete, bör det även förstås i relation till arbetsmarknadens diskriminerande, rasifierande och patriarkala struktur. En begränsning av ett fåtal individers möjlighet att vara föräldralediga kommer inte att skapa en jämställd arbetsmarknad utan möjligen göda en inkluderande underordning. Lönearbetarnormen omöjliggör även att fokusera på föräldraskap som sådant när föräldraskap ständigt är det som ska fördelas, minskas och institutionaliseras. Det blir väldigt svart eller vitt, om du inte lönearbetar som kvinna är du ojämnställd eller konservativ. Om du inte är föräldraledig som man är de ekonomiska incitamenten inte tillräckliga. Arbetsmarknadens strukturer förblir neutrala och tornar upp

sig med välkomnande armar, trots att vi vet att de hellre kramar vissa än andra och håller kvar olika hårt.

7 Referenslista

- Ahlberg, Jenny, Roman Christine & Duncan, Simon (2008). *Actualizing the "Democratic Family?" Swedish Policy Rethoric versus Family practices*. The Author: Oxford university press, 79-100
- Bacchi, Carol Lee (2000). *Policy as Discourse: what does it mean? where does it get us?* Discourse: studies in the cultural politics of education, Vol. 21, nr 1, 45-57
- Bacchi, Carol Lee (2009). *Analysing policy: what's the problem represented to be?*. Frenchs Forest, N.S.W: Pearson.
- Bacchi, Carol Lee (2012). Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach i Bletsas, Angelique. & Beasley, Chris. (red.) *Engaging with Carol Bacchi - strategic interventions and exchanges*. Adelaide: University of Adelaide Press, 21-25
- Bergold, Joa (2016). *En ny föräldraförsäkring med särregel för nyanlända?*
<https://loblog.lo.se/2016/04/en-ny-foraldradorsakring-med-sarregler-for-nyanlanda/>
(Hämtad 2020-05-27)
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2005). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Bilge, Sirma (2013). *Intersectionality Undone: Saving Intersectionality from Feminist Intersectionality Studies*. Du Bois Review: Social Science, vol. 10, nr 2, 405-424
- Borchorst Anette & Siim Birte (2008). *Woman-friendly policies and state feminism : Theorizing Scandinavian gender equality*. Feminist Theory SAGE publications, vol. 9, nr 2, 207-224
- Borchorst, Anette & Siim, Birte (2009). Mångkulturella utmaningar i den danska välfärdsstaten: socialpolitik, jämställdhet och familjereglering I Lundqvist Åsa, Flink Janet (red.) *Välfärd, genus och familj*. Malmö: Liber, 173-199
- Bourdieu, Pierre (1990). The Scholastic point of view, Cultural Anthropology, vol. 5, nr 4, 380-391.
- Carbin, Maria, Overud, Johanna & Kvist, Elin (2017). *Feminism som lönearbete: om den svenska arbetslinjen och kvinnors frigörelse*. Stockholm: Leopard förlag
- Carlsson, Birgitta & Qarlsson, Annika (2003). *Avdrag för hushållsnära tjänster samt för reparation, om- och tillbyggnad*, Motion 2003/04:Sk426
- Crenshaw, Kimberlé (1991). *Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color*. Stanford Law Review, vol. 43, nr 6, 1241- 1299
- Collins, Patricia Hill (2000) *Black feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the politics of empowerment*. 2. uppl. Routledge: New york
- de los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. Malmö: Liber
- de los Reyes, Paulina (2016). When feminism became gender equality and anti-racism turned into diversity management i Martinsson, Lena, Griffin, Gabriele & Giritli Nygren, Katarina (red.) *Challenging the myth of gender equality in Sweden*. Bristol: Policy Press, 23-48
- Dir. 2016:10. Kommittédirektiv. *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – översyn av föräldraförsäkringen*
- Duvander, Ann-Zofie & Johansson, Mats (2012). *What are the effects of reforms promoting fathers' parental leave use?* Journal of European Social Policy. vol. 22, nr 3, 319-330
- EIGE (2019). *Gender Equality Index 2019: Sweden*.
<https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-index-2019-sweden> (hämtad 2020-05-27)

- Fairclough, Normann (1995). *Critical Discourse Analysis*. London: Longman
- Fahlgren, Siv, Mulinari, Diana & Sjöstedt Landén, Angelika (red.) (2016). *Ambivalenser och maktordningar: feministiska läsningar av nyliberalism*. Stockholm: Makadam
- Federici, Silvia (2004). *Caliban and the witch: women, the body and primitive accumulation*. New York: Autonomedia
- Federici, Silvia (2012). *Revolution at point zero: housework, reproduction, and feminist struggle*. Oakland, CA: PM Press
- Foucault, Michel (1979). The order of discourse i Young, Robert (red.) (1981). *Untying the text: a post-structuralist reader*. Boston: Mass, 48-79
- Försäkringskassan (2013). *Ojämställd arbetsbörda – Föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete*. Socialförsäkringsrapport 2013:9.
- Försäkringskassan (2013). *De jämställda föräldrarna – Vad ökar sannolikheten för ett jämställt föräldrapenning uttag?* socialförsäkringsrapport 2013:8.
- Försäkringskassan (2015). *Jämställdhet och sjukfrånvaro: Förstagångsföräldrar och risken för sjukfrånvaro vid olika jämställdhetssituationer och effekter på sjukfrånvaron av reformer inom föräldraförsäkringen*. socialförsäkringsrapport 2015:3.
- Försäkringskassan (2009). *Hur länge spelar pappors föräldraledighet roll?* Socialförsäkringsrapport 2009:1.
- Försäkringskassan (2013a). *De jämställda föräldrarna – Vad ökar sannolikheten för ett jämställt föräldrapenning uttag?* socialförsäkringsrapport 2013:8.
- Försäkringskassan (2013b). *Ojämställd arbetsbörda – Föräldraledighetens betydelse för fördelning av betalt och obetalt arbete*. Socialförsäkringsrapport 2013:9.
- Försäkringskassan (2015). *Jämställdhet och sjukfrånvaro: Förstagångsföräldrar och risken för sjukfrånvaro vid olika jämställdhetssituationer och effekter på sjukfrånvaron av reformer inom föräldraförsäkringen*. socialförsäkringsrapport 2015:3.
- Försäkringskassan (2018). *Föräldraskapsideal och deras förverkligande - En forskarrapport om föräldrars uppfattning om vad som underlättar och förhindrar ett delat föräldraskap i Sverige*, socialförsäkringsrapport 2018:03.
- Försäkringskassan (2019a). *Reserverade dagar ökar pappor uttag av föräldrapenning*. socialförsäkringsrapport 2019:1.
- Försäkringskassan (2019b). *Jämställd föräldraförsäkring - Utvärdering av de reserverade månaderna i föräldraförsäkringen*. socialförsäkringsrapport 2019:2.
- Haraway, Donna (1988). *Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective*. Feminist studies, vol. 14, nr 3, 575-599
- Hartmann, Heidi (1979). *The unhappy marriage of Marxism and feminism: towards a more progressive union*. Capital & Class: SAGE journals, vol. 12, nr 2, 1-33
- Harvey, David (2007). *A brief history of neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press
- Harding, Sandra (1992). *Rethinking Standpoint Epistemology: What is "Strong Objectivity"?* The centennial Review, Vol. 36 nr, 3, 437-470
- Hernes, Maria Helga (1987). *Welfare State and Woman Power: Essays in State Feminism*. London: Norwegian University Press.
- Hirman, Yvonne (1988) *Genussystemet - reflexioner kring kvinnors sociala underordning*. Tidskrift för genusvetenskap, nr. 3, 49-63
- Jordansson, Birgitta & Lane, Linda (2017). *Begreppet arbete – en betraktelse över dess könade karaktär*. Tidskrift för genusvetenskap, vol. 1, nr 38, 11-31
- Knocke, Wuokko (2011). Osynliggjorda och "fragmenterade": invandrade kvinnor i arbetslivet i Selberg, Rebecca & Mulinari, Paula (red.) *Arbete : intersektionella perspektiv*, 211-227
- LO (2018). *Orsaker till deltidsarbete 2018*.
https://www.lo.se/start/lo_fakta/orsaker_till_deltidsarbete_2018 (hämtad 2020-05-27)

- Lundqvist, Åsa & Roman, Christine (2009) Politiska regleringar och akademisk diskurs: svensk familjepolitik under 70 år I Flink, Janet & Lundqvist, Åsa (red.) *Välfärd, genus och familj*. Malmö:Liber,
- Lundqvist, Åsa (2011). *Family policy paradoxes: gender equality and labour market regulation in Sweden, 1930-2010*. Bristol: Policy
- Lykke, Nina (2003). *Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen*. Kvinnovetenskaplig tidskrift. nr. 1, 47-56
- Marx, Karl (1970). *Kapitalet: kritik av den politiska ekonomin. Bok 1 Kapitalets produktionsprocess*. 2. uppl. Lund: Cavefors
- Mulinari, Diana (2009). "Den andra" familjen: genus, nation och migration I Flink, Janet & Lundqvist, Åsa (red.) *Välfärd, genus och familj*. Malmö:Liber, 201-224
- Nash, Jennifer (2008). *Re-thinking Intersectionality*. Feminist Review, nr. 89, 1-15.
- Neergaard, Anders (red) (2006). SOU 2006:60. *På tröskeln till lönearbete: Diskriminering, exkludering och underordning av personer med utländsk bakgrund*. Stockholm: Edita Sverige AB
- Proposition 2005/06:155 *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*
- Proposition 2016/17:154. *Begränsningar i föräldrapenningen för föräldrar som kommer till Sverige med barn*
- Proposition 2017/18:276. *Föräldrapenning för fler familjekonstellationer och reserverad grundnivå*
- Regeringen.se (2019). *Feministisk regering* <https://www.regeringen.se/regeringens-politik/feministisk-regering/> (hämtad 2020-05-27)
- Rönblom, Malin (2011). *Vad är problemet? Konstruktioner av jämställdhet i svensk politik*. Tidskrift för genusvetenskap, nr. 2-3, 35-55
- Rönblom, Malin (2002). *Ett eget rum? Kvinnors organisering möter etableras politik*. Umeå: Larsson & ca:s tryckeri AB
- SCB (2018). *På tal om kvinnor och män*. Stockholm: Ateljén
- Skrivelse 2018:013. Socialdepartementet. *En nationell strategi för föräldraskapsstöd*.
- Skrivelse 2016/17:10. Socialdepartementet. *Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid*
- Smith, Dorothy (1974) *Women's Perspective as a Radical Critique of Sociology*. Social Inquiry, vol. 44 nr 1, 7-13
- SOU 2017:101. Utredningen om en modern föräldraförsäkring. *Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn – en ny modell för föräldraförsäkringen*: Slutbetänkande.
- SOU 2016:73. Utredningen om en modern föräldraförsäkring. *Begränsningar i föräldrapenning för barn som kommer till Sverige med barn*: delbetänkande.
- Stenius, Johanna (u.å) *Jämställdheten i Sverige imponerar på omvärlden*. <https://www.miun.se/Forskning/arkiv2/jamstalldheten-i-sverige-imponerar-pa-omvarlden/> (hämtad 2020-05-27)
- Sveriges Kommuner och Landsting (2016). *Jämställdhet ur arbetsgivarperspektiv*. <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-419-9.pdf> (hämtad 2020-05-27)
- Sveriges Kommuner och Landsting (2017). *Sjukfrånvaro i kommuner och landsting - Vad är problemet?* <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-593-6.pdf> (hämtad 2020-05-27)
- Sveriges Kommuner och Landsting (2018a). *Halva föräldraledigheten, hela tiden*. <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-614-8.pdf> (hämtad 2020-05-27)
- Sveriges Kommuner och Landsting (2018b). *Maskulinitet och jämställt föräldraskap, Arbete för pappors ökade delaktighet*. <https://webbutik.skr.se/bilder/artiklar/pdf/7585-673-5.pdf> (hämtad 2020-05-27)

- Tollin, Katharina (2011). *Sida vid sida: en studie av jämställdhetspolitikens genealogi 1971-2006*. Diss. Stockholm : Stockholms universitet
- Törnqvist, Maria (2007) *Varannan damernas väg till riskdagen – en romantisk historia*.
Tidskrift för genusvetenskap, nr. 4, 25-46
- Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*.
Lund: Studentlitteratur